

**Sprawozdanie za 2018 rok  
z realizacji „Programu Wsparcia  
i Aktywizacji Społecznej Seniorów  
na terenie Miasta Lublin w latach  
2016-2020”**

## Spis Treści:

Wprowadzenie .....	3
Cel 1: Wzrost jakości i dostosowywanie oferty usług społecznych służących wyrównywaniu szans i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu seniorów oraz bezpieczeństwu społecznemu .....	5
Zadanie 1: Doskonalenie systemu wsparcia dla seniorów funkcjonujących samodzielnie w środowisku .....	5
Zadanie 2: Doskonalenie i rozwój systemu wsparcia dla osób niemogących funkcjonować samodzielnie w środowisku .....	14
Zadanie 3: Zapewnienie bezpieczeństwa osób starszych i przeciwdziałanie przemocy wobec nich .....	16
Cel 2: Organizacja działań w ramach ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej seniorów ..	18
Zadanie 1: Propagowanie zdrowego stylu życia .....	18
Zadanie 2: Zwiększanie dostępności do usług medycznych .....	23
Cel 3: Wspieranie różnych form aktywności społecznej seniorów .....	25
Zadanie 1: Realizacja działań wpływających na wzrost aktywności społecznej osób starszych, w różnych dziedzinach życia .....	25
Zadanie 2: Aktywizacja obywatelska seniorów .....	33
Zadanie 3: Wykorzystanie potencjału seniorów i przeciwdziałanie ich marginalizacji z uwagi na wiek na rynku pracy .....	38
Zadanie 4: Wzmacnianie integracji międzypokoleniowej .....	41
Cel 4: Zwiększanie efektywności działań poprzez współpracę instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych .....	44
Zadanie 1: Rozszerzanie współpracy instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych .....	44
Zadanie 2: Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w realizacji usług świadczonych na rzecz osób starszych .....	48
Zadanie 3: Współpraca instytucji i organizacji w zakresie upowszechniania informacji o oferowanych usługach na rzecz osób starszych .....	49
Zadanie 4: Organizacja inicjatyw promujących aktywność i pozytywny wizerunek seniorów w społeczeństwie .....	51

## Wprowadzenie

Celem głównym Programu na rzecz najstarszych mieszkańców miasta Lublin jest:

### Poprawa jakości życia i funkcjonowania seniorów oraz pobudzenie i wspieranie aktywności społecznej

Misją Programu jest zwiększenie dostępności do usług wspierających i aktywizujących dzięki zacieśnieniu współpracy międzysektorowej i wypracowaniu innowacyjnych instrumentów wsparcia i aktywizacji.

„Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016-2020” zakłada kontynuację działań podejmowanych w ramach dwóch poprzednich jego edycji.

#### **Cele szczegółowe:**

1. Wzrost jakości i dostosowywanie ofert usług społecznych służących wyrównywaniu szans i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu seniorów oraz bezpieczeństwu społecznemu.
2. Organizacja działań w ramach ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej.
3. Wspieranie różnych form aktywności społecznej seniorów.
4. Zwiększanie efektywności oddziaływań poprzez zacieśnienie współpracy instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych w zakresie kultury, edukacji, sportu, dostępności, adaptacji przestrzeni itp.

Cele szczegółowe stanowią wyjście do sformułowania zadań, które wyznaczają kierunki ich realizacji. Konkretnie działania wynikają przede wszystkim z potrzeb najstarszych mieszkańców Miasta Lublin.

Głównymi realizatorami działań w ramach Programu są:

- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie;
- Zespół Ośrodków Wsparcia;
- przedszkola, szkoły podstawowe, gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne prowadzone przez Miasto Lublin;
- domy kultury i inne instytucje kulturalne;

- Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych;
- Wydział Sportu i Turystyki;
- Biuro – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej

W realizację zadań w ramach Programu zaangażowani są również partnerzy, bez których realizacja wielu działań nie byłaby możliwa:

- Komenda Miejska Policji;
- organizacje pozarządowe;
- rady dzielnic

Należy podkreślić, że przedstawione poniżej dane liczbowe wskaźników nie obrazują w pełni ilość osób objętych realizowanymi działaniami, ponieważ otwarty charakter imprez środowiskowych (np. Lubelskie Dni Seniora, festyny, pikniki) nie daje możliwości zebrania miarodajnych danych liczbowych dotyczących osób objętych realizowanymi działaniami.

### **Źródła finansowania**

Działania realizowane były z zaangażowaniem środków finansowych Gminy Lublin, jak również środków pochodzących ze źródeł zewnętrznych pozyskiwanych zarówno przez Gminę jak również przez organizacje pozarządowe i instytucje prowadzące działania na rzecz seniorów.

## C.1. Wzrost jakości i dostosowywanie oferty usług społecznych służących wyrównywaniu szans i zapobieganiu wykluczeniu społecznemu seniorów oraz bezpieczeństwu społecznemu.

### C.1.1. Doskonalenie systemu wsparcia dla seniorów funkcjonujących samodzielnie w środowisku

C.1.1.1. Bieżące diagnozowanie potrzeb i oczekiwań osób starszych w odniesieniu do dostępności oferty usług wspierających

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba przeprowadzonych diagnoz i analiz sytuacji osób starszych w poszczególnych dzielnicach miasta – 2 840

C.1.1.2. Podnoszenie jakości usług i dostępności do usług opiekuńczych, w tym specjalistycznych usług opiekuńczych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li></ul>
<b>Wskaźniki</b> :	- liczba osób korzystających z usług opiekuńczych, specjalistycznych usług opiekuńczych, dziennych ośrodków wsparcia - 2 536 (spośród świadczeniobiorców usług opiekuńczych i specjalistycznych opiekuńczych – 54 osoby skorzystały z obu form usług.)

C.1.1.3. Rozszerzenie i modyfikowanie wachlarza świadczonych usług wspierających przez ośrodki wsparcia i inne instytucje w zależności od sygnalizowanych potrzeb seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- nowe usługi, formy wsparcia i inicjatywy dla seniorów

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie realizuje projekt „Bank usług środowiskowych” (dofinansowanie projektu na podstawie umowy nr 97/RPLU.11.02.00-06-0016/18 z Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020. Oś priorytetowa 11 Włączenie społeczne, Działanie 11.2. Usługi społeczne i zdrowotne). Projekt realizowany jest poprzez takie wsparcie jak: usługi opiekuńcze nocne, usługi opiekuńcze uzupełniające, usługa asystenta osoby niepełnosprawnej, wsparcie integracyjno-kulturalne. Celem głównym projektu jest wzrost dostępności wysokiej jakości usług społecznych użyteczności publicznej, w szczególności w formach zdeinstytucjonalizowanych, dla osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym w regionie i integracja społeczna osób w Mieście Lublin, w tym m.in. osób starszych, osób z niepełnosprawnościami (w tym z zaburzeniami

psychicznymi), osób niesamodzielnych. W 2018r. łącznie 178 osób zostało objętych projektem „Bank usług środowiskowych”, w tym w formie: usług opiekuńczych nocnych - 40 osób, usług opiekuńczych uzupełniających – 108 osób, usługi asystenta osoby niepełnosprawnej - 30 osób.

Środowiskowy Dom Samopomocy „Kalina” w odpowiedzi na sygnalizowane potrzeby społeczności lokalnej, podjął działania zmierzające do utworzenia w placówce 6 miejsc dyspozycyjnych całodobowego pobytu. Zakończenie inwestycji, wraz z wyposażeniem planowane jest na 31.12.2019 roku.

W strukturach Klastra Lubelska Medycyna, którego koordynatorem jest Gmina Lublin, Biuro Klastra prowadzone przez Wydział Strategii i Przedsiębiorczości powołało zespół ds. Polityki Senioralnej. Klaster zrzesza 139 członków w tym uniwersytety, ośrodki badawczo-rozwojowe, szpitale publiczne i prywatne oraz przedsiębiorstwa z branży.

Zadania zespołu:

- Projektowanie i opiniowanie założeń i sposobu realizacji polityki senioralnej;
- Badania i analizy potrzeb osób w grupie 50 plus w zakresie ochrony zdrowia oraz opieki społecznej;
- Opracowywanie modeli współpracy obszaru ochrony zdrowia i opieki społecznej;
- Podejmowanie działań na rzecz realizacji koncepcji Miasta Zdrowia (Health City) – miasta przyjaznego seniorom zgodnie z wytycznymi UE oraz WHO;
- Wypracowywanie standardów usług w zakresie pomocy osobom starszym;
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi, podmiotami wymienionym w art. 3 ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie, a także z innymi instytucjami w realizacji zadań realizowanych przez Zespół;
- Koordynowanie działań w środowisku Klastra na rzecz rozwoju innowacyjnych rozwiązań w obszarze ochrony zdrowia i opieki społecznej dedykowanych seniorom oraz ich wdrażania;
- Podejmowanie współpracy międzynarodowej w zakresie zadań realizowanych przez Zespół.

Gmina Lublin uczestniczy w projekcie LUBInclusiON - realizowane są działania profilaktyczne i usamodzielniające w środowisku lokalnym oraz tworzone nowe miejsca usług społecznych - utworzono klub seniora na terenie Domu Pomocy Społecznej "Betania" w Lublinie.

Centrum Interwencji Kryzysowej zwiększyło dostępność psychologiczną i terapeutyczną dla seniorów poprzez wizyty w ich miejscu zamieszkania. CIK współpracuje z Klubem Seniora „JESTEM” (udzielanie informacji dotyczących możliwości wsparcia psychologicznego, socjalnego i prawnego seniorom).

Dodatkowy opis w pkt 1.1.5.

C.1.1.4. Tworzenie nowych placówek oferujących usługi wspierające w ciągu dnia w odpowiedzi na rozpoznane potrzeby społeczności lokalnej w poszczególnych dzielnicach

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba nowych placówek dla seniorów (tj. dzienne domy pobytu, kluby seniora, świetlice) - 10

W 2018 roku powstały nowe Kluby Seniora, funkcjonujące w strukturze ZOW:

1. Klub Seniora „Felin”
2. Klub Seniora „Kalina”
3. Klub Seniora „Sławinek”
4. Klub Seniora „Aktywnych Kobiet”

5. Klub Seniora „Senior Montessori”
6. Klub Seniora „Przy Zamku”

Decyzją z dnia 24 września 2018 r. Prezydent Miasta Lublin przekazał w trwały zarząd na rzecz Zespołu Ośrodków Wsparcia w Lublinie zabudowaną nieruchomość stanowiącą własność Gminy Lublin, położoną przy ul. Poturzyńskiej 1 w Lublinie z przeznaczeniem na działalność Dziennego Ośrodka Adaptacyjnego dla Dzieci i Młodzieży z Niepełnosprawnością Intelektualną oraz podopiecznych Centrum Dziennego Pobytu dla Seniorów Nr 1, znajdujących się w strukturze Zespołu Ośrodków Wsparcia przy ul. Poturzyńskiej 1 w Lublinie (wykorzystywane jest jedno pomieszczenie).

Środowiskowy Dom Samopomocy „Kalina” realizuje projekt dofinansowany w ramach „Programu wyrównywania różnic między regionami” obszar E:

- „Rozbudowa Środowiskowego Domu Samopomocy „Kalina” w Lublinie” - 1 placówka, 30 miejsc dziennego pobytu, 24 miejsca całodobowego okresowego pobytu
- Utworzenie dwóch ośrodków wsparcia o charakterze rodzinnych domów pomocy – 20 miejsc dziennego pobytu, 16 miejsc całodobowego pobytu.

C.1.1.5. Rozwój różnorodnych nowatorskich form wsparcia, pomocy i opieki mających na celu samodzielne funkcjonowanie seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- nowe formy wsparcia celem usamodzielnienia się seniorów

W ramach Zespołu Ośrodków Wsparcia utworzono Punkt Domowej Opieki w dzielnicy Śródmieście dla 30 osób, rozszerzono oferty usług w CDP Nr 3 i w CDP Nr 3 o zajęcia z arteterapii, florystyki, nowe formy usług prozdrowotnych: fizjoterapia, masaże, gimnastyka, spotkania ze specjalistami z różnych dziedzin. Wprowadzono podwieczorki dla seniorów z CDP2 i CDP3, utworzenie 6 nowych Klubów Seniora, w tym Klubu Montessori i Aktywnych Kobiet, wprowadzono zajęcia z Montessori w Centrum Aktywizacji i Rozwoju Seniorów, w CDP Nr 1 i CDP Nr 2 a także zajęcia komputerowe, taneczne i teatralne w Klubach Seniorów.

Uczestnicy Klubów Seniora oraz CDP 2 i CDP 3 wzięli udział w Projekcie „Aktywni i samodzielni. Usługi społeczne i zdrowotne – tworzenie systemu pomocy środowiskowej w celu wsparcia 350 osób w podeszłym wieku”.

C.1.1.6. Rozwój różnorodnych form mieszkalnictwa dostosowanego dla potrzeb seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- liczba mieszkań przystosowanych do potrzeb seniorów</li> <li>- liczba seniorów korzystających z mieszkań dostosowanych do ich potrzeb</li> </ul>

W 2018 r. Wydział Spraw Mieszkaniowych wydał 10 skierowań do zawarcia umowy najmu lokalu z mieszkaniowego zasobu Miasta Lublin dla seniorów.

Ponadto w 2018 r. seniorzy otrzymali 9 zamian lokali:

- na lokal mniejszy – 4 osoby

- na lokal równorzędny – 3 osoby
- na lokal z wykazu zamian – 2 osoby

C.1.1.7. Wdrażanie i upowszechnianie nowoczesnych technologii w realizacji usług społecznych, w tym usług teleopieki i teleinformatycznych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba seniorów objętych teleopieką W 2018 r. działanie nie zostało zrealizowane

C.1.1.8. Stałe doskonalenie kadr pomocy społecznej w zakresie potrzeb osób starszych i ich realizacji

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba przeszkolonych pracowników - 96

C.1.1.9. Uwzględnianie potrzeb osób starszych w dokumentach strategicznych Miasta Lublin

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba dokumentów strategicznych zawierających informacje nt. seniorów - 9

1. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych Miasta Lublin 2014-2020
2. Program Aktywności Lokalnej Mieszkańców Miasta Lublin na lata 2014-2020
3. Program Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie miasta Lublin na lata 2016-2020
4. Program działań na rzecz niepełnosprawnych mieszkańców Lublina na lata 2016-2020
5. Miejski program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie 2017-2020
6. Program Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie oraz Ochrony Ofiar Przemocy w Rodzinie na lata 2016-2020
7. Strategii Rozwoju Kultury Lublina na lata 2013-2020
8. Strategii Rozwoju Lublina na lata 2013-2020
8. Strategia Zintegrowanych Inwestycji Terytorialnych Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego
9. dokument pn. „Kierunki działań Lubelskiego Obszaru Funkcjonalnego po roku 2020”

C.1.1.10. Inicjowanie działań samopomocowych – pomoc sąsiedzka, rozwój wolontariatu

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba wolontariuszy przygotowanych i zaangażowanych w działania senioralne - 162

#### C.1.1.11. Stałe doskonalenie poziomu i standardu usług socjalnych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba audytów, szkoleń, certyfikatów: liczba kontroli wewnętrznych – 75 liczba kontroli zewnętrznych – 13 liczba szkoleń – 93

#### C.1.1.12. Organizacja poradnictwa dla osób starszych, ich rodzin i opiekunów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba porad udzielonych seniorom – ponad 10 000

W Centrum Interwencji Kryzysowej w Lublinie z pomocy skorzystało 117 osób powyżej 60 roku życia. Odbyło się 401 porad, w tym: 73 porady prawne oraz 328 konsultacji psychologiczno-terapeutycznych.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie w 2018 roku udzielił seniorom 2 294 porady, dotyczące m.in: niebezpieczeństw związanych z wysokimi temperaturami, działań profilaktyczno-osłonowych związanych z niskimi temperaturami, przeciwdziałania przemocy w rodzinie, konieczności zrealizowania badań w poradni lekarza rodzinnego, ustalenia stopnia niepełnosprawności w Miejskim Zespole ds. Orzekania o Niepełnosprawności w Lublinie, uzyskania świadczenia rentowego/emerytalnego z Zakładu Ubezpieczeń Społecznych oraz uzyskania zasiłku pielęgnacyjnego.

Dodatkowo psycholog Centrum Aktywności Środowiskowej w ramach oferty Centrum udzielał seniorom wsparcia psychologicznego w formie:

- indywidualnych porad - wsparcie otrzymało 17 osób starszych, które skorzystały łącznie z 81 indywidualnych porad psychologicznych;
- grupowych warsztatów ogólnorozwojowych dla seniorów, zrealizowano 12 spotkań z których skorzystało łącznie 7 osób.

Zespół Ośrodków Wsparcia obejmuje stałym poradnictwem ok. 680 osób.

Naczelna Organizacja Techniczna udzieliła 30 porad z zakresu: opieki nad chorymi, stosowania leków i ziół, wypoczynku, załatwiania spraw urzędowych, energetycznych oraz zabezpieczenia mieszkań.

W Biurze ds. Osób Niepełnosprawnych w ramach działającego Ośrodka Informacji Osób Niepełnosprawnych udzielane są porady osobom z niepełnosprawnościami, w tym seniorom. W 2018 roku Ośrodek udzielił ogólnie 6494 porad, z czego 358 porad udzielili specjaliści: prawnik i psycholog. Brak danych o liczbie udzielonych porad osobom w wieku senioralnym.

Na podstawie ustawy z dnia 5 sierpnia 2015 r. o nieodpłatnej pomocy prawnej, nieodpłatnym poradnictwie obywatelskim oraz edukacji prawnej (Dz. U. z 2017 r. poz. 2030 oraz z 2018 r. poz. 1467 i 2212) na terenie miasta Lublin utworzonych zostało 14 punktów, w których osoby uprawnione mogą skorzystać z nieodpłatnej pomocy prawnej. Połowę punktów nieodpłatnej pomocy prawnej prowadzą wyłonione w otwartym konkursie ofert organizacje pozarządowe prowadzące działalność pożytku publicznego. W pozostałych siedmiu punktach nieodpłatna pomoc prawna udzielana jest przez adwokatów i radców prawnych wskazanych przez Okręgową Radę Adwokacką oraz Radę Okręgową Izby Radców Prawnych, na podstawie umów zawartych z Gminą Lublin.

Do końca 2018 roku jedną z kategorii osób uprawnionych do uzyskania bezpłatnej porady były osoby, które ukończyły 65 lat. W 2018 r. spośród osób, które skorzystały z nieodpłatnej pomocy prawnej na terenie miasta Lublin i wyraziły zgodę na udostępnienie dotyczących ich danych zbiorczych, łącznie 656 osób ukończyło 65 rok

życia (z porad udzielanych w punktach prowadzonych przez organizacje pozarządowe skorzystało 396 osób powyżej 65 roku życia, zaś z porad udzielonych przez adwokatów i radców prawnych skorzystało 260 osób powyżej 65 roku życia).

W 2018 wolontariusze Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej oddział w Lublinie udzielali informacji dotyczących aktywizacji seniorów, działalności organizacji pozarządowych pracujących na rzecz osób starszych, Lubelskiej Karcie Seniora, Miejscach Przyjaznych Seniorom (ogółem udzielono 300 porad).

Środowiskowy Dom Samopomocy „Kalina” oferował poradnictwo i konsultacje psychiatryczne (13 osób/ 33 spotkania), poradnictwo i psychoedukację rodzin (13 osób/13 spotkań), rozmowy psychologiczne i wspierające (36 osób/310 rozmów), poradnictwo i edukację pielęgniarską (26 osób/26 spotkań/rozmów telefonicznych).

C.1.1.13. Upowszechnianie informacji o dostępności do usług świadczonych na rzecz osób starszych przez instytucje i organizacje na terenie miasta

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- informatory, strony internetowe

Strony internetowe:

[www.mopr.lublin.eu](http://www.mopr.lublin.eu); [www.zow.lublin.eu](http://www.zow.lublin.eu), [www.lublin.pck.pl](http://www.lublin.pck.pl), [www.facebook.com/pcklublin](https://www.facebook.com/pcklublin); [www.dps-michelisowej.lublin.pl](http://www.dps-michelisowej.lublin.pl); [www.facebook.com/dpsnwlublin](https://www.facebook.com/dpsnwlublin), [ddkbronowice.pl](http://ddkbronowice.pl), [www.lublin.eu](http://www.lublin.eu) (zakładka seniorzy), [www.pzerii.lublin.pl](http://www.pzerii.lublin.pl), [www.mbp.lublin.pl](http://www.mbp.lublin.pl).

Przez cały 2018 r. Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych dystrybuowało Miejski Informator dla Niepełnosprawnych Mieszkańców Miasta Lublin.

W placówkach oświatowych plakaty i ulotki dotyczące różnorodnych informacji i ciekawych inicjatyw oraz wydarzeń organizowanych w mieście, np. zajęcia w klubach, umieszczane były w holu na tablicach ogłoszeniowych.

Wydział Organizacji Urzędu Miasta Lublin przeprowadził kampanię informacyjną służącą rozpropagowaniu wiedzy o możliwościach dostępu do nieodpłatnej pomocy prawnej, w szczególności zaś informacje dotyczące nieodpłatnej pomocy prawnej zostały upowszechnione:

- na stronie internetowej miasta Lublin:

<http://lublin.eu/urzed-miasta-lublin/jak-zalatwic-sprawe/nieodplatna-pomoc-prawna/>;

- w Biurach Obsługi Mieszkańców, zlokalizowanych na terenie miasta Lublin (ul. Wieniawska 14, ul. Filaretów 44, ul. Szaserów 13-15, ul. Franciszka Kleeberga 12a, ul. Władysława Jagiełły 10, ul. Poczтовая 1, ul. Wojciecha Żywnego 8, plac Króla Władysława Łokietka 1) (w formie plakatów i ulotek promujących system nieodpłatnej pomocy prawnej);

- we wszystkich budynkach Urzędu Miasta Lublin;

- we wszystkich punktach nieodpłatnej pomocy prawnej prowadzonych na terenie miasta Lublin.

W ramach prowadzonej kampanii wystosowano pisma, do których dołączono plakaty i ulotki promujące nieodpłatną pomoc prawną - z prośbą o możliwie jak najszersze rozpowszechnienie informacji o systemie nieodpłatnej pomocy prawnej wśród mieszkańców - do następujących placówek oraz uzgodniono sposób rozpowszechniania przekazanych plakatów i ulotek: Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, Miejskie Przedsiębiorstwo Komunikacyjne, Zarząd Transportu Miejskiego, Wydział Oświaty i Wychowania, Wojewódzka Biblioteka Publiczna, Miejska Biblioteka Publiczna, Stowarzyszenie Żołnierzy Batalionów Chłopskich w Lublinie, Oddział Związku Inwalidów Wojennych RP w Lublinie, Lubelski Zarząd Wojewódzki Związku Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych (informacja została przekazana również do miejskich, miejsko-gminnych oraz gminnych kół zrzeszających Kombatantów RP i Byłych Więźniów Politycznych), Zarząd Obszaru Wschodniego

Zrzeszenia „Wolność i Niezawisłość”, Przewodniczący Zarządów wszystkich dzielnic funkcjonujących na terenie miasta Lublin, Miejski Urząd Pracy, Oddział Zakładu Ubezpieczeń Społecznych w Lublinie, Oddział Regionalny Kasy Rolniczego Ubezpieczenia Społecznego w Lublinie, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej, Katolicki Uniwersytet Lubelski, Uniwersytet Przyrodniczy, Politechnika Lubelska, Wyższa Szkoła Społeczno-Przyrodnicza, Wyższa Szkoła Ekonomii i Innowacji, Wyższa Szkoła Przedsiębiorczości i Administracji, Wyższa Szkoła Nauk Społecznych, domy kultury: Dom Kultury „Czechów”, Dom Kultury LSM, Dom Kultury „Węglin”, Dom Kultury „Skarpa”, Młodzieżowy Dom Kultury „Pod Akacją”, Dom Kultury „Bronowice”, Centrum Kultury, sądy: Sąd Rejonowy Lublin-Wschód, Sąd Rejonowy Lublin-Zachód, Sąd Okręgowy w Lublinie, Sąd Apelacyjny w Lublinie, Wojewódzki Sąd Administracyjny w Lublinie, prokuratury: Prokuratura Rejonowa Lublin-Północ, Prokuratura Rejonowa Lublin-Południe, Prokuratura Okręgowa w Lublinie.

Prośba o rozpropagowanie informacji o nieodpłatnej pomocy prawnej została również przekazana do Archidiecezji Lubelskiej. Przekazano 70 plakatów promujących nieodpłatną pomoc prawną które zostały rozdysponowane w lubelskich oraz podlubelskich parafiach. Kanclerz Kurii Metropolitarnej w Lublinie rozesłał ponadto do proboszczów lubelskich parafii prośbę o zamieszczenie w ogłoszeniach parafialnych informacji o nieodpłatnej pomocy prawnej.

Informację o systemie nieodpłatnej pomocy prawnej udostępniono na oficjalnym profilu miasta Lublin na Facebooku (<https://plpl.facebook.com/MiastoLublin/>).

Informacje o systemie nieodpłatnej pomocy prawnej zostały umieszczone również na stronach internetowych następujących podmiotów:

- Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie: <http://www.mopr.lublin.eu/>;
- Miejski Urząd Pracy: [http://www.mup.lublin.pl/formy\\_aktywizacji/aktualnosci\\_komunikaty\\_ogloszenia/Nieodplatna-pomoc-prawna/idn:637.html](http://www.mup.lublin.pl/formy_aktywizacji/aktualnosci_komunikaty_ogloszenia/Nieodplatna-pomoc-prawna/idn:637.html);
- Uniwersytet Medyczny: <http://www.umlub.pl/uczelnia/informacje/aktualnosci/art,5459,nieodplatna-pomoc-prawna.html>

#### C.1.1.14. Rozwój wolontariatu międzypokoleniowego oraz senioralnego

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> </ul>
<b>Wskaźniki</b>	- wolontariat międzypokoleniowy i senioralny

Polski Czerwony Krzyż angażuje seniorów się w działania wolontariatu m.in. pomoc w zbiórkach publicznych: wyprawka dla żaka, kwesta majowa podczas tygodnia PCK, Wielkanoc z PCK, pomoc przy organizacji Mistrzostw Pierwszej Pomocy, w pracach biurowych w siedzibie PCK. W zbiórkach publicznych seniorzy kwestują razem z młodzieżą podobnie jak przy organizacji Mistrzostw Pierwszej Pomocy.

Uczestnicy zajęć w Zespole Ośrodków Wsparcia podejmują działania wolontarystyczne niesformalizowane na zasadzie wzajemnej pomocy.

W ramach Towarzystwa Wolnej Wszechnicy Polskiej działa Lubelskie Centrum Aktywizacji Seniorów, które powstało 12 grudnia 2003 r. W ramach LCAS-u działają:

Klub Aktywnego Seniora gromadzi mieszkańców dzielnicy Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej LSM. Klub prowadzi zajęcia integracyjno - aktywizujące w grupie po 40 osób. Członkami klubu jest około 100 osób. Seniorzy spotykają się 1x w tygodniu na spotkaniach ogólnych - dotyczą prelekcji przygotowanych przez samych klubowiczów oraz zaproszonych gości. Organizowane są spotkania z ciekawymi ludźmi, wieczorki taneczne, zajęcia poświęcone profilaktyce zdrowotnej Tai Chi, basen. Klubowicze włączają się w inicjatywy organizowane na rzecz społeczności lokalnej.

Klub Aktywnego Seniora „Za Parkiem” funkcjonuje od 12 lat. Z cotygodniowych zajęć korzysta 20-40 osób w wieku 60-80 lat z osiedli Bronowice, Kośminek, Dziesiąta, Kalinowszczyzna i Maki. Zajęcia dotyczą głównie

własnej twórczości uczestników, ważnych wydarzeń historycznych, aktualności w kraju i na świecie, ćwiczenia pamięci. Odbywają się różnorodne warsztaty twórcze z zakresu malowania na szkło, robienia kwiatów, ozdób dekoracyjnych, świątecznych. Tradycją są spotkania okolicznościowe z okazji świąt, rocznic. Organizowane są wyjścia do teatru, kina, spotkania w ogródkach działkowych. Zapraszani są ciekawi goście, którzy opowiadają o swoich pasjach i zainteresowaniach. Tematy zajęć przygotowują członkowie klubu.

Klub Super Babci Super Dziadka funkcjonuje od 2010 r. Zajęcia odbywają się w grupach zainteresowań. Grupa teatralna liczy 20 osób, grupa opowiadaczy - 10 osób i zabaw 16 osób. Poszczególne grupy seniorów przygotowywane są do zabaw z dziećmi. Seniorzy grupy teatralnej organizują kukielki dla dzieci z różnych przedszkoli - Klub zorganizował około 250 zajęć z dziećmi. W czasie ferii zimowych organizowane są zajęcia w świetlicy środowiskowej. Organizowane są spotkania integracyjne, wielopokoleniowe.

Wielopokoleniowy Klub Wolontariusza TWWP działa od 2007 i liczy 54 osoby. Członkami klubu są seniorzy, osoby młode, pedagodzy i psychologowie, studenci lubelskich uczelni. Głównym celem jest świadoma, dobrowolna i nieodpłatna „POMOC PŁYNĄCA Z SERCA” na rzecz osób z którymi nie wiążą więzi rodzinne. Klub promuje działalność edukacyjną, kreuje modę na wolontariat, aktywizuje seniorów poprzez wolontariat. Wyzwaniem Klubu jest rozwijanie współpracy wielopokoleniowej. Członkowie Klubu organizują:

- akcje pomocy ludziom starszym, biednym, samotnym chorym
- akcję DAR CZASU I SERCA dla osób starszych, samotnych, chorych, które nie mają kontaktu ze światem zewnętrznym
- akcję „Mikołaj przy łóżku chorego” dla ciężko chorych pensjonariuszy Zakładu Opieki Leczniczej w Lublinie
- akcję mikołajkową dla dzieci z rodzin kryzysowych.

Wolontariusze współpracują ze Świetlicami Wsparcia - prowadzą zajęcia plastyczne z dziećmi. Pracują na rzecz społeczności lokalnej, organizują imprezy, festyny z okazji obchodów Międzynarodowego Dnia Osób Starszych, Dnia Seniora, Obchodów Dnia Dziecka, Dnia Matki. Prowadzą warsztaty plastyczne aktywizujące seniorów w Klubach Seniora oraz warsztaty edukacyjne dla seniorów i dzieci. Organizują warsztaty aktywizujące społeczność lokalną w szczególności osoby pozostające bez pracy, niezaradne życiowo. Promują wolontariat wielopokoleniowy wśród seniorów, młodzieży. Współpracują z organizacjami pozarządowymi. Klub cieszy się dużym uznaniem w Lublinie i w kraju, brał udział w krajowych konferencjach „JAKĄ CHCEMY MIEĆ STAROŚĆ”. Klub zdobył wiele wyróżnień i nagród za swoją działalność, pierwsze miejsce w kraju za akcją „DAR CZASU I SERCA”. Za działalność wielopokoleniową na rzecz drugiego człowieka otrzymał wyróżnienia w konkursie „Barwy Wolontariatu”. Klub jako pierwszy w kraju realizował projekt skierowany do wielopokoleniowej męskiej grupy projektowej: PANOWIE DO BOJU.

#### C.1.1.15. Współpraca z uczelniami w zakresie przygotowywania kadr do pracy na rzecz seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• uczelnie wyższe</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba studentów przygotowanych do pracy na rzecz seniorów - 332

Liczba studentów przygotowanych do pracy na rzecz seniorów – 332 (liczba studentów, którzy odbyli praktyki). W zakresie kształcenia kadr do pracy na rzecz seniorów Zespół Ośrodków Wsparcia, Domy Pomocy Społecznej oraz organizacje pozarządowe współpracują z:

1. Uniwersytetem Medycznym
2. UMCS
3. Kolegium Pracowników Służb Społecznych
4. Studium Medycznym
5. Katolickim Uniwersytetem Medycznym

## C.1.2. Doskonalenie i rozwój systemu wsparcia dla osób niemogących funkcjonować samodzielnie w środowisku

### C.1.2.1. Dostosowywanie oferty usług całodobowych do występujących potrzeb i zgłaszanego zapotrzebowania

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba instytucji oferujących osobom starszym całodobową opiekę - 7

### C.1.2.2. Utrzymanie standardów usług świadczonych w domach pomocy społecznej

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba osób objętych usługami opiekuńczymi oraz specjalistycznymi usługami opiekuńczymi - 246

### C.1.2.3. Organizacja innowacyjnych usług dla mieszkańców domów pomocy społecznej

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba innowacyjnych usług całodobowego wsparcia dla seniorów - 2

Na szczególną uwagę zasługują:

- Wypożyczalnia sprzętu rehabilitacyjnego w ramach funkcjonowania Centrum Kulturalno-Edukacyjnego „U Michelisowej”
- Kinesiotaping dla seniorów

### C.1.2.4. Tworzenie rodzinnych domów pomocy społecznej dla osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba nowych rodzinnych domów pomocy społecznej dla seniorów

Rozpoczęto budowę dwóch rodzinnych domów pomocy przy Domu Pomocy Społecznej „Kalina”, rozbudowę środowiskowego domu samopomocy „Kalina” oraz dobudowę skrzydła Domu Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty.

### C.1.2.5. Rozwój instytucji zapewniających całodobową opiekę osobom starszym

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba nowo utworzonych placówek

Decyzją z dnia 10 stycznia 2019 r. Prezydent Miasta Lublin przekazał w trwały zarząd na rzecz Środowiskowego Domu Samopomocy Kalina zabudowaną nieruchomość stanowiącą własność Gminy Lublin, położoną przy ul. Głównej 43, 45 w Lublinie z przeznaczeniem na działalność statutową.

C.1.2.6. Wspieranie rozwoju domowych usług opiekuńczych świadczonych przez osoby prawne prowadzące działalność w formie świadczeń opiekuńczych, w tym: przez podmioty ekonomii społecznej/organizacje obywatelskie realizujące zadania w typie działalności pożytku publicznego

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba podmiotów wspierających domowe usługi opiekuńcze - 3

### C.1.3. Zapewnienie bezpieczeństwa osób starszych i przeciwdziałanie przemocy wobec nich

C.1.3.1. Organizowanie programów ukierunkowanych na nabycie umiejętności skutecznego reagowania w sytuacjach zagrożenia bezpieczeństwa

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• Komenda Miejska Policji</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba zrealizowanych programów i projektów w zakresie bezpieczeństwa seniorów – 526 spotkań

W ramach działań profilaktycznych pn. „Bezpieczny Senior” policjanci Komendy Miejskiej Policji w Lublinie w 2018r. podejmowali szereg działań mających na celu wzrost poczucia bezpieczeństwa społeczności lubelskiej tj:

- Działania informacyjno – profilaktyczne

Dzielnicy z Komisariatów Policji podległych KMP w Lublinie nawiązywali **kontakty z duchownymi, przedstawicielami placówek służby zdrowia, administracji osiedlowych, oświatowo-wychowawczych, banków jak również pracownikami socjalnymi MOPR i GOPS, celem przekazania materiałów profilaktycznych promujących przedsięwzięcie „Bezpieczny Senior”**. Na potrzeby zwiększenia świadomości społeczności lubelskiej policjanci KMP w Lublinie propagowali ulotki i plakaty „Porady dla Seniora” oraz nowo opracowany plakat - APEL KMP w Lublinie. Materiały te zamieszczano w blokach mieszkalnych, w budynkach użyteczności publicznej jak również w wiatach przystankowych.

Celem dotarcia z przekazem do jak najszerszego grona odbiorców, w pojazdach Miejskiego Przedsiębiorstwa Komunikacji w Lublinie, dzięki współpracy i zrozumieniu wagi powyższych zagrożeń Agencja Reklamowa Premium Outdoor SP.ZO.O. bezpłatnie zamieściła spot prewencyjny „Porady dla Seniora” oraz „APEL KMP w Lublinie”.

Ponadto policjanci Wydziału Prewencji KMP w Lublinie przesłali apel do Prezesów i Dyrektorów Krajowego Przewozu Osób wykonywanych taksówką na terenie miasta Lublina, by kierowcy korporacji przewozowych włączali się w działania zapobiegające przestępczości, jak również by sami nie stali się ich ofiarami i reagowali na każde niepokojące sygnały oraz powiadamiali Policję. Ofiary przestępstw często korzystają z usług korporacji przewozowych w celu pobrania swoich oszczędności z kont bankowych i pozostawienia ich w określonym miejscu lub przekazania osobie nieznamym. Bardzo często oszust jest w stałym kontakcie telefonicznym z ofiarą zdarzenia, by kontrolować jej zachowanie. W takich sytuacjach czasami rozmowa z pasażerem i zwrócenie mu uwagi na zachowania przestępcze mogą zapobiec pokrzywdzeniu wielu osób.

Policjanci włączyli się również w propagowanie konkursu na nakręcenie spotu filmowego pt.: „Aktywny senior to bezpieczny senior”, który będzie rozpowszechniony w ramach przygotowanego przez Komendę Główną Policji programu o tej samej nazwie.

Zwycięski spot zostanie włączony w działania „Rządowego programu ograniczania przestępczości i aspołecznych zachowań Razem bezpieczniej im. Władysława Stasiaka”, który zainauguruje rozpoczęcie programu i będzie towarzyszył całej kampanii.

Policjanci wzięli również udział w obchodach „Dnia Seniora”, zorganizowanych przez ZUS w Lublinie. Podczas akcji prewencyjnej udzielali porad osobom zainteresowanym i przekazywali im ulotki prewencyjne.

- Działania edukacyjne

Policjanci Wydziału Prewencji KMP w Lublinie wzięli udział w 37 festynach, które odbyły się na terenie KMP w Lublinie. Podczas tych imprez przekazywali uczestniczącym osobom zasady codziennego bezpieczeństwa zwracając szczególną uwagę na powtarzające się przestępstwa, których ofiarami najczęściej są osoby starsze oraz przekazywano opracowane przez policjantów Wydziału Prewencji KMP w Lublinie ulotki i plakaty.

W związku ze zwiększoną liczbą nieuczciwych praktyk stosowanych na rynku usług i towarów dedykowanych osobom starszym, polegających na nakłanianiu do dokonywania zakupów towarów po znacznie zawyżonej

cenie, policjanci Wydziału Prewencji KMP w Lublinie nawiązali kontakt z Miejskim Rzecznikiem Konsumentów. Pani Lidia Baran-Ćwirta przeprowadziła dwa szkolenia, w których udział wzięli policjanci Wydziału Kryminalnego, Wydziału dw. PG, Wydziału dw. PPM, Wydziału Wywiadowczego, Wydziału Sztab Policji, Wydziału Ruchu Drogowego, Wydziału Prewencji oraz policjantów Wydziałów Kryminalnych Komisariatów Policji podległych KMP w Lublinie. W szkoleniu wzięło udział 45 funkcjonariuszy, którzy następnie otrzymali materiały dydaktyczne w celu przeprowadzenia kaskadowego szkolenia policjantów w swoich wydziałach.

W związku z powyższym policjanci KMP w Lublinie z zakresu problematyki dotyczącej nieuczciwych praktyk stosowanych na rynku usług i towarów jak również ogólnych zasad codziennego bezpieczeństwa przeprowadzili 526 spotkań dla 5830 seniorów z Klubów Seniora, Domów Pomocy Społecznej, Ośrodków Wsparcia MOPR w Lublinie i GOPS z powiatu lubelskiego i Uniwersytetu III wieku.

Podczas prowadzonych spotkań policjanci korzystali z materiałów profilaktycznych w postaci spotów reklamowych i ulotek Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów udostępnionych na potrzeby kampanii „Seniorze nie daj się oszukać” realizowanej wspólnie z ZUS, KRUS i Policją.

#### C.1.3.2. Zacieśnienie współpracy różnych instytucji w zakresie przeciwdziałania nieuczciwym praktykom wobec osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• Komenda Miejska Policji</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba zaangażowanych instytucji działających w zakresie przeciwdziałania nieuczciwym praktykom wobec starszych osób – ponad 30

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie, w zakresie przeciwdziałania nieuczciwym praktykom wobec starszych osób, współpracuje z Komendą Miejską Policji, Stowarzyszeniem Synergia (poradnictwo dla seniorów za pośrednictwem opiekunek, realizujących dyżury), Komisariatem III Policji, Centrum Interwencji Kryzysowej, Radą Dzielnicy „Abramowice”, Świetlicą Stowarzyszenia „Misericordia”.

Ponadto Zespół Ośrodków Wsparcia nawiązał współpracę z Ministerstwem Infrastruktury, Komendą Główną Policji, Krajową Radą Bezpieczeństwa Drogowego, Strażą Pożarną, Komisariatami Dzielnicowymi.

Komenda Miejska Policji w Lublinie w zakresie przeciwdziałania nieuczciwym praktykom wobec osób starszych nawiązała kontakt z Miejskim Rzecznikiem Konsumenta w Lublinie, Zakładem Ubezpieczeń Społecznych, Miejskim Przedsiębiorstwem Komunikacji Lublin, Agencją Reklamowa Premium Outdoor SP. ZO.O, Zarządem Transportu Miejskiego w Lublinie, Administracjami osiedlowymi, Kurią Lubelską, przedstawicielami Banków działających na terenie miasta Lublina, korporacjami przewozowymi pasażerów, MOPR w Lublinie, Klubami Seniorów, Centrum Aktywizacji Seniorów MOPR w Lublinie, Uniwersytetem III Wieku, Stowarzyszenie Diabetyków.

## C.2. Organizacja działań w ramach ochrony zdrowia i profilaktyki zdrowotnej seniorów

### C.2.1. Propagowanie zdrowego stylu życia

C.2.1.1. Rozwój edukacji prozdrowotnej - promocja zdrowego stylu życia (prawidłowe żywienie, aktywność fizyczna, profilaktyka chorób wieku starszego, zdrowie psychiczne)

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki służby zdrowia</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba osób uczestniczących w inicjatywach promujących profilaktykę i zdrowy styl życia – ponad 10 000

Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych wskazuje ponad 8340 osób uczestniczących w inicjatywach promujących profilaktykę i zdrowy styl życia:

- Konferencja „Zdrowie Kobiety” - tematyka konferencji dotyczyła problemów zdrowotnych najczęściej występujących u kobiet. Celem spotkania było zachęcenie kobiet do wykonywania badań profilaktycznych, uczestnictwa w programach prozdrowotnych oraz pogłębienie wiedzy na temat zdrowego stylu życia. Podczas konferencji uczestnicy mogli skorzystać z bezpłatnych porad i konsultacji specjalistów w zakresie profilaktyki zdrowotnej i kosmetycznej, wykonać podstawowe badania profilaktyczne. W konferencji uczestniczyło około 200 osób, w tym około 110 seniorów.
- Konferencja „Systemowość w ochronie zdrowia psychicznego” - konferencja dotyczyła zagadnień zdrowia psychicznego i poszukiwania skutecznych sposobów pomocy osobom z zaburzeniami psychicznymi ich rodzinom oraz systemowego podejścia do zdrowia psychicznego w aspekcie terapeutycznym jak i organizacyjnym. W konferencji uczestniczyło około 200 osób, w tym 30 osób w wieku senioralnym.

Programy polityki zdrowotnej:

- Program profilaktyki w zakresie szczepień ochronnych przeciw grypie dla osób powyżej 65 roku życia. Celem programu jest poprawa stanu zdrowia mieszkańców Lublina powyżej 65 roku życia. W roku 2018 zaszczepiło się 8200 mieszkańców Lublina w wieku powyżej 65 roku życia

- Program opieki paliatywnej i hospicyjnej nad dziećmi i młodzieżą oraz osobami dorosłymi w stanach terminalnych choroby. Program realizowany jest w dwóch hospicjach na terenie miasta Lublin.

- Gminny Program Profilaktyki i Rozwiązywania Problemów Alkoholowych dla Miasta Lublin - realizacja 3 programów dla osób z problemem alkoholowym mających na celu motywowanie do utrzymania trzeźwości oraz ograniczenie indywidualnych i społecznych skutków choroby dla mieszkańców Domów Pomocy Społecznej w łącznym wymiarze 90 godzin. Programy realizowane były w formie spotkań grupowych i indywidualnych w Domu Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie, Domu Pomocy Społecznej „Betania”, Domu Pomocy Społecznej im. Matki Teresy z Kalkuty.

Na uwagę zasługuje Zespół Ośrodków Wsparcia, który organizuje zajęcia promujące profilaktykę i zdrowy styl życia (dla ok. 600 seniorów):

- regularne pogadanki prozdrowotne, zajęcia edukacyjne ze specjalistami - lekarzami, pielęgniarką, psychologami, fizjoterapeutami, dietetykami, kosmetyczką, fryzjerem
- zajęcia z terapii kulinarnej – zasady prawidłowego żywienia w wieku starszym
- gimnastyka, nordic walking, basen, choreoterapia, tańce, itp.

- wykłady dotyczące problematyki zdrowotnej wieku podeszłego organizowane przez podmioty zewnętrzne np. Uniwersytet Przyrodniczy, Uniwersytet Medyczny, Urząd Miasta Lublin.

#### C.2.1.2. Prowadzenie i wspieranie edukacji dotyczącej różnorodnych prozdrowotnych form aktywności

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki służby zdrowia</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- podmioty wspierające prozdrowotną aktywność seniorów

Wskazane podmioty:

1. Polski Komitet Pomocy Społecznej
2. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „MEDI – MED” ul. Piekarska 27,
3. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „BAMED” ul. Piłsudskiego 17,
4. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „UNI – MED” ul. Nowy Świat 38,
5. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „VIVAMED” ul. Róży Wiatrów 1”,
6. Klub Seniora „Jestem” ul. Krochmalna 47,
7. Niepubliczny Zakład Opieki Zdrowotnej „MEDYCINA 2001”
8. Uniwersytet Przyrodniczy
9. Uniwersytet Medyczny
10. Centrum Onkologii Ziemi Lubelskiej
11. Słuchmed
12. Oddział Wojewódzki Narodowego Funduszu Zdrowia
13. Wojewódzka i Powiatowa Stacja Sanitarно-Epidemiologiczna w Lublinie

Akcje prozdrowotne organizowane przy współpracy z przedstawicielami podmiotów medycznych i innych organizacji umożliwiają mieszkańcom Lublina skorzystanie z bezpłatnych porad specjalistów, wykonanie podstawowych badań profilaktycznych czy skorzystanie z porad fryzjerskich i kosmetycznych. Celem akcji jest propagowanie zdrowego stylu życia wśród mieszkańców Lublina, zachęcenie do dbałości o swoje zdrowie poprzez właściwą dietę, ruch i odnowę biologiczną (podmioty lecznicze w tym szpitale działające na terenie miasta Lublin, stowarzyszenia, organizacje działające w zakresie zdrowia psychicznego, działające na rzecz osób dotkniętych chorobą nowotworową, związane z branżą spożywczą).

Dzielnicowy Dom Kultury „Bronowice” i jego dwie filie wspierają prozdrowotną aktywność seniorów poprzez organizowanie prelekcji i spotkań nt. różnorodnych prozdrowotnych form aktywności oraz poprzez ofertę zajęć stałych pn. Gimnastyka dla Seniora, w ramach których w 2018 roku seniorzy mogli korzystać aż z pięciu grup gimnastyki dwa razy w tygodniu.

#### C.2.1.3. Organizowanie spotkań, warsztatów podnoszących wiedzę seniorów na temat zdrowego stylu życia, konieczności dbania o zdrowie, racjonalne odżywianie

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki służby zdrowia</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba inicjatyw, spotkań, warsztatów, projektów promujących profilaktykę i zdrowy styl życia – ponad 300

Na szczególną uwagę zasługują:

1. Biuro-Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej w ramach Pokazu Mody „Odczaruj Jesień Życia” było organizatorem m.in. Miasteczka Zdrowia i Urody. Mieszkańcy mogli skorzystać z profesjonalnych porad kosmetyczki, fryzjera, stylisty, wizażysty czy dietetyka. Była też okazja na sprawdzenie swojego stanu zdrowia – mierzenie ciśnienia, poziomu glukozy, składu masy ciała oraz PEF (szczytowy przepływ wydechowy), oferowano naukę samobadania piersi na fantomach oraz informacje dotyczące profilaktyki nowotworów, Seniorzy korzystali z masażu twarzy i dłoni, porad pielęgniarki, komputerowego badania wzroku, nauki podstawowych zasad udzielania pierwszej pomocy. Swoje punkty w ramach Miasteczka dla Seniorów zorganizowały lubelskie fundacje i stowarzyszenia. Dzięki nim osoby starsze i ich rodziny miały możliwość zapoznać się z ofertą lokalnych instytucji, które prowadzą działania na rzecz aktywizacji seniorów oraz świadczą pomoc w sprawach, które są im bliskie. Podczas tego wydarzenia można było skorzystać z oferty punktu informacyjnego Lubelskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ, w którym wydawane były dane dostępowe do systemu ZIP. Zainteresowane osoby mogły otrzymać również Europejską Kartę Ubezpieczenia Zdrowotnego (EKUZ). Ponadto Lubelski Oddział NFZ udzielał informacji na temat bezpłatnych leków dla osób po 75 roku życia oraz bezpłatnych programów profilaktycznych.

2. Rodzinny Festyn Zdrowotny - spotkanie otwarte dla mieszkańców Lublina zorganizowane w ramach VI Lubelskich Dni Promujących Zdrowie. Akcja prozdrowotna, której celem było zachęcenie mieszkańców Lublina do wykonania badań profilaktycznych, uczestnictwa w programach profilaktycznych, pogłębienie wiedzy na temat zjawisk chorobowych najczęściej występujących w społeczeństwie oraz propagowanie aktywnych i atrakcyjnych form spędzania czasu wolnego. W programie akcji zorganizowane zostały na terenie lubelskich podmiotów medycznych punkty informacyjno-konsultacyjne, gdzie mieszkańcy Lubina mogli skorzystać z bezpłatnych badań profilaktycznych, porad, ofert edukacyjnych lub świadczeń medycznych.

W akcji uczestniczyło około 1200 osób (około 400 osób w wieku senioralnym).

3. „Marsz Różowej Wstążki” - akcja prozdrowotna zorganizowana w ramach działań podejmowanych w zakresie profilaktyki chorób nowotworowych. Spotkanie otwarte dla mieszkańców Lublina w celu przekazania wiedzy o raku piersi oraz zachęcenia kobiet do wykonywania regularnych badań mammograficznych.

W akcji uczestniczyło około 600 osób w tym około 100 osób w wieku senioralnym.

4. Obchody Światowego Dnia Zdrowia Psychicznego - akcja edukacyjno-informacyjna zorganizowana w celu przybliżenia mieszkańcom Lublina problematyki zaburzeń psychicznych, zmiany stereotypów i wyobrażeń na temat funkcjonowania osób doświadczających kryzysów psychicznych oraz zwrócenie uwagi na profilaktykę ochrony zdrowia psychicznego. Z okazji obchodów zorganizowano:

- spotkanie integracyjne dla mieszkańców Lublina, którego celem było propagowanie wiedzy na temat zaburzeń psychicznych i ochrony zdrowia psychicznego wśród mieszkańców Lublina oraz przełamywanie stereotypów na temat funkcjonowania osób doświadczających kryzysów psychicznych. Spotkanie organizowane zgodnie z projektem „Lublin dla zdrowia psychicznego” współfinansowanym z dotacji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”. W spotkaniu uczestniczyło ponad 500 osób, w tym około 100 osób w wieku senioralnym.

- projekcję filmu na temat problematyki zaburzeń psychicznych „Lęk wysokości” po którym odbył się panel dyskusyjny z udziałem specjalistów w dziedzinie zdrowia psychicznego oraz osób po kryzysach psychicznych i ich rodzin. Projekcja filmu organizowana zgodnie z projektem „Lublin dla zdrowia psychicznego” współfinansowanym z dotacji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”. W seansie uczestniczyło około 120 osób, w tym 20 osób w wieku senioralnym.

- Dzień Dobrego Samopoczucia – akcja edukacyjno-profilaktyczna mająca na celu promowanie zdrowego stylu życia w wymiarze fizycznym i psychicznym na rzecz dobrego samopoczucia mieszkańców Lublina. W wydarzeniu uczestniczyło około 150 osób, w tym około 50 osób w wieku senioralnym.

- Warsztaty dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi, których celem było rozwijanie pozytywnej motywacji, nabycie wiedzy i umiejętności radzenia sobie z chorobą i jej objawami w życiu codziennym. Warsztaty zorganizowane zostały zgodnie z projektem „Lublin dla zdrowia psychicznego” współfinansowanym z dotacji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”.

W zajęciach uczestniczyło 35 osób, w tym 10 osób w wieku senioralnym.

- Spotkania dla rodzin osób z zaburzeniami psychicznymi „Porozmawiajmy ...” zorganizowane jako forma grupy wsparcia dla rodzin, w których członkowie doświadczają kryzysów psychicznych, ale przede wszystkim formą spędzenia czasu wolnego. Wspólne spędzenie czasu było okazją do podzielenia się swoim doświadczeniem, jak również rozmów i dyskusji na określone tematy. Spotkania zorganizowane zostały zgodnie z projektem „Lublin dla zdrowia psychicznego” współfinansowanym z dotacji Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu „Oparcie społeczne dla osób z zaburzeniami psychicznymi”. W spotkaniach uczestniczyło 89 osób, w tym 20 osób w wieku senioralnym.

5. NIEĆPA – przedsięwzięcie edukacyjno-profilaktyczne skierowane do osób uzależnionych lub zagrożonych uzależnieniem, członków ich rodzin oraz pracowników organizacji pozarządowych prowadzących działalność w zakresie rozwiązywania problemów uzależnień. Celem imprezy było podniesienie wiedzy na temat szkodliwości spożywania napojów alkoholowych, umożliwienie skorzystania z porad specjalistów oraz promocję alternatywnych form spędzania czasu wolnego bez nałogów. W imprezie wzięło udział 584 mieszkańców Lublina, w tym ok. 100 osób w wieku senioralnym.

Działania informacyjno-edukacyjne, promujące zdrowy styl życia oraz upowszechniające informacje na temat szkód związanych z używaniem alkoholu realizowane były przez organizacje pozarządowe na terenie Miasta Lublina. W działaniach wzięło udział ok. 3000 osób, w tym ok. 400 osób w wieku senioralnym.

#### C.2.1.4. Promowanie aktywności fizycznej osób starszych (z uwzględnieniem możliwości i ograniczeń seniorów)

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki służby zdrowia</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- działania mające na celu promowania aktywności fizycznej wśród osób starszych

Przez cały rok organizacje pozarządowe, ZOW, MOPR organizowały dla seniorów pogadanki, wykłady, warsztaty, porady indywidualne, instruktaże, spacer, Nordic Walking, zabawy taneczno - integracyjne, aqua aerobic, aqua fitness, ruch przy muzyce, gimnastyka, tai chi, joga, ćwiczenia fitness.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie współorganizował festyn „Zdrowe pokolenie bez nałogów w ramach Igrzysk Kalinowszczyzny” pod hasłem „Energia Pokoleń”, przygotował spotkanie dla seniorów pod nazwą „Barwy Jesieni” oraz „Bal seniora”. Inicjatywy miały na celu promowanie aktywności fizycznej seniorów i ukazanie form spędzania czasu wolnego.

Zespół Ośrodków Wsparcia realizuje projekt „Aktywni i samodzielni. Usługi społeczne i zdrowotne – tworzenie systemu pomocy środowiskowej w celu wsparcia 350 osób w podeszłym wieku”.

Wydział Zdrowia i Spraw Społecznych Urzędu Miasta Lublin organizował spotkania otwarte dla mieszkańców Lublina, podczas których promowane były m.in. działania mające na celu zachęcenie seniorów do aktywności fizycznej, aktywnego spędzania czasu wolnego, zorganizowanie przez instruktorów klubów sportowych pokazu ćwiczeń gimnastycznych oraz występy taneczne w wykonaniu seniorów.

Dla wszystkich mieszkańców Lublina w wieku 50+ miasto przygotowało bezpłatne zajęcia sportowo – rekreacyjne w ramach akcji „AKTYWNY SENIOR NA ORLIKU” od 1 marca do 30 listopada. Animatorzy, którzy na co dzień pracują na obiektach sportowych Orlik, opracowali specjalnie dla tej grupy wiekowej zajęcia dostosowane do ich potrzeb. Zajęcia miały na celu zagospodarowanie wolnego czasu, poprawę kondycji oraz integrację środowiska seniorów. Animatorzy przygotowali między innymi: zajęcia z tenisa stołowego, gry w bule, gimnastyki, badmintonu, tenisa ziemnego, nordic walking, a także w zależności od zainteresowań oraz warunków zdrowotnych seniorów, gry zespołowe. Prowadzący zajęcia zapewniali rozszerzenie oferty w oparciu o sugestie ich uczestników, tak aby każda zainteresowana osoba mogła znaleźć coś dla siebie. Mile widziany był również udział w zajęciach rodzin i najbliższych seniorów.

#### C.2.1.5. Organizacja akcji informacyjnych dotyczących promocji zdrowia i profilaktyki chorób wieku dojrzałego

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki służby zdrowia</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba inicjatyw, spotkań, warsztatów promujących zdrowie i profilaktykę chorób wieku dojrzałego – ok. 30

## C.2.2. Zwiększenie dostępności do usług medycznych

### C.2.2.1. Propagowanie inicjatyw mających na celu zwiększanie dostępności do usług rehabilitacyjnych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Placówki służby zdrowia</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- ilość inicjatyw mających na celu zwiększanie dostępności do usług rehabilitacyjnych - 6

### C.2.2.2. Współpraca z placówkami służby zdrowia w zakresie organizacji opieki zdrowotnej dla najstarszych mieszkańców

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki służby zdrowia</li><li>• uczelnie wyższe</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba spotkań nt. organizacji opieki seniorów z udziałem placówek służby zdrowia – nie podano

W 2018 r. pracownicy socjalni Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie nawiązywali kontakty z przedstawicielami służby zdrowia w zakresie organizacji opieki nad osobami starszymi, możliwości realizowania wizyt lekarskich i wizyt pielęgniarki środowiskowej w miejscach zamieszkania osób starszych. Współpraca, dotyczyła także podjęcia wspólnych działań wobec indywidualnych sytuacji życiowych seniorów oraz zagrożeń wynikających z panujących wysokich bądź niskich temperatur.

Ponadto domy pomocy społecznej stale współpracują z placówkami służby zdrowia w zakresie opieki zdrowotnej dla swoich mieszkańców.

### C.2.2.3. Współpraca z placówkami służby zdrowia oraz ze szkołami wyższymi w zakresie opracowania diagnozy potrzeb

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki służby zdrowia</li><li>• uczelnie wyższe</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba spotkań nt. organizacji opieki zdrowotnej i opracowania diagnozy potrzeb seniorów z udziałem placówek służby zdrowia i uczelni wyższych - 36

### C.2.2.4. Realizacja profilaktycznych programów zdrowotnych, skierowanych do starszych mieszkańców

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki służby zdrowia</li><li>• uczelnie wyższe</li></ul>
----------------------	---

<b>Wskaźniki:</b>	- liczba osób uczestniczących w programach zdrowotnych – ponad 8 000
-------------------	--

C.2.2.5. Wspieranie rozwoju publicznych i niepublicznych podmiotów leczniczych realizujących świadczenia w zakresie opieki geriatrycznej

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki służby zdrowia</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba podmiotów leczniczych realizujących świadczenia w zakresie opieki geriatrycznej - 3

Na terenie Lublina w dalszym ciągu brak jest oddziału geriatrycznego. Funkcjonują trzy zakłady opiekuńczo-lecznicze:

- Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w Samodzielnym Publicznym Szpitalu Wojewódzkim im. Jana Bożego, ul. Kruczkowskiego 21;
- Zakład Opiekuńczo-Leczniczy, ul. Biernackiego 9;
- Zakład Opiekuńczo-Leczniczy w SPZOZ Szpitalu Neuropsychiatrycznym, ul. Abramowicka 2.

Na terenie DPS Betania funkcjonuje 1 oddział psychogeriatryczny.

C.2.2.6. Rozwój rynku usług w zakresie świadczeń pielęgnacyjno-opiekuńczych i opieki paliatywno-hospicyjnej

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki służby zdrowia</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba podmiotów realizujących świadczenia geriatryczne, pielęgnacyjno-opiekuńcze oraz paliatywno-opiekuńcze - 3

## C.3. Wspieranie różnych form aktywności społecznej seniorów

### C.3.1. Realizacja działań wpływających na wzrost aktywności społecznej osób starszych, w różnych dziedzinach życia

C.3.1.1. Zwiększanie oferty usług aktywizacyjnych, mających na celu rozwój zainteresowań środowiska seniorów w poszczególnych dzielnicach

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba form aktywizacji i usług oferowanych środowisku seniorów w poszczególnych dzielnicach – ponad 50

W każdej dzielnicy miasta funkcjonują Ośrodki Wsparcia dla Seniorów, które oferują seniorom szeroki wachlarz usług:

-zajęcia plastyczne, literackie, rękodzieła artystycznego, muzyczne, teatralne, fotograficzne, komputerowe, florystyczne,

-szkolenia, wykłady, pogadanki, zajęcia muzykoterapii, fizjoterapii, prozdrowotne.

Ponadto Centrum Aktywności Środowiskowej MOPR w ramach swojej działalności posiada ofertę skierowaną do seniorów, która obejmuje: warsztaty komputerowe „Pora na seniora”, zajęcia rekreacyjno-sportowe, wsparcie psychologiczne w kontakcie indywidualnym, warsztaty ogólnorozwojowe.

Zespół Ośrodków Wsparcia prowadzi działalność na rzecz osób w podeszłym wieku w Ośrodkach:

Centrum Usług Socjalnych, ul. Lwowska 28 (18 placówek)

Centrum Dziennego Pobytu dla Seniorów Nr 1, ul. Poturzyńska 1

Centrum Dziennego Pobytu dla Seniorów Nr 2, ul. Maszynowa 2

Centrum Dziennego Pobytu dla Seniorów Nr 3, ul. Niecała 16

Centrum Dziennego Pobytu dla Seniorów Nr 4, ul. Pozytywistów 16

Klub Samopomocy "Galeria", ul. Pozytywistów 16

Klub Seniora "Pogodna", ul. Pogodna 19

Klub Seniora "Owocowa", ul. Owocowa 6

Klub Seniora "Róży Wiatrów", ul. Róży Wiatrów 9

Klub Seniora "Pod świerkami", ul. Tuwima 5

Klub Seniora "Roztocze", ul. Roztocze 1

Klub Seniora "Ruta", ul. Jana Pawła II 11

Klub Seniora "Śródmieście", ul. Narutowicza 6

Klub Seniora "Sławin", ul. Sławinkowska 50

Klub Seniora "Głusk", ul. Głuska 145

Klub Seniora "Dziesiąta", ul. Kunickiego 128/130

Klub Seniora "Nałkowskich", ul. Nałkowskich 114

Klub Seniora "Nad Zalewem", ul. Krężnicka 156

Klub Seniora "Kalina", ul. Lwowska 28

Klub Seniora "Felin", ul. Zygmunta Augusta 15

Klub Seniora "Sławinek" al. Warszawska 31

Klub Seniora „Aktywnych Kobiet” ul. Gospodarcza 7

Klub Seniora „Senior Monessori” ul. Lwowskiej 28

Klub Seniora „Przy Zamku” ul. Ruska 15

Centrum Aktywizacji i Rozwoju Seniorów, ul. Nałkowskich 114

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie prowadzi 3 Kluby Seniora przy Domach Pomocy Społecznej:

Klub Seniora „Aktywni+” działający przy DPS im. Św. Jana Pawła II, ul. Ametystowa 22  
Klub Seniora działający przy DPS im. Matki Teresy z Kalkuty, ul. Głowackiego 26,  
Klub Seniora działający przy DPS dla Osób Niepełnosprawnych Fizycznie, ul. Kosmonautów 78.

Centrum Kulturalno–Edukacyjne dla Seniorów „U Michelisowej” działa przy DPS im. W. Michelisowej, ul. Archidiakońska 7.

Polski Czerwony Krzyż Lubelski Oddział Okręgowy prowadzi Świetlicę dla Seniorów przy ul. Puchacza 6.

Na szczególną uwagę zasługują działania dedykowane seniorom w ramach działań Centrum Aktywności Środowiskowej, były to m.in.: projekcje filmowe, wyjście do Muzeum Wsi Lubelskiej, wyjście do Muzeum Lubelskiego, aktywizacja społeczna i zawodowa seniorów, prowadzona przez psychologa Centrum Aktywności Środowiskowej. Odbyło się 16 spotkań dla seniorów, w których uczestniczyło 14 osób. Spotkania miały na celu aktywizację społeczną i zawodową seniorów, poprzez motywowanie i informowanie o bieżących projektach, skierowanych do osób bezrobotnych oraz wydarzeniach odbywających się w mieście dedykowanych osobom starszym. W wyniku aktywizacji zawodowej 6 seniorów zostało zakwalifikowanych do projektów współfinansowanych ze środków Unii Europejskiej: „Droga do lepszego jutra”, „Szansa na włączenie” oraz „Start po pracę”.

Straż Miejska odbyła 6 spotkań z seniorami, podczas których omawiane były problemy poszczególnych dzielnic z zakresu bezpieczeństwa i porządku publicznego. Mieszkańcy mieli możliwość wspólnie z funkcjonariuszem udać się w okolice miejsca zamieszkania i wskazać problemy, które napotykają na co dzień.

Zespół Ośrodków Wsparcia oferuje:

1. Współpracę ośrodków senioralnych z Bibliotekami Miejskimi, Szkołami i Przedszkolami, Radami Dzielnic – w dzielnicach, w których działają poszczególne ośrodki, przedstawicielami Lubelskiego Forum Organizacji Pozarządowych promującymi różne formy działań organizacji społecznych,
2. Systematyczne zajęcia terapeutyczne: literackie, komputerowe, muzyczne, rękodzielnicze, plastyczne, psychologiczne, edukacyjne, integracyjne, podróźnicze, kulinarne, fotograficzne, florystyczne,
3. Usługi wspierająco-aktywizacyjne: wycieczki, wyjścia do placówek oświatowych, kulturalnych, rekreacyjno-sportowe, zabawy taneczne, pikniki, festyny, udział w imprezach organizowanych na terenie miasta, spotkania międzyośrodkowe, z dziećmi, młodzieżą,
4. Włączanie się w akcje charytatywne.

Dzielnicowy Dom Kultury „Węglin” wraz z filią Dzielnicowy Dom Kultury „Czuby Południowe” oferuje różnorodne formy aktywizacji seniorów, takie jak:

- Lubelskie Czaderki – zespół taneczno-gimnastyczny
- Zespół Chóralny „BELLO CANTO”
- Klub Aktywni Plus, Klub Bombonierka Życia – cotygodniowe spotkania z gośćmi, warsztaty, dyskusje tematyczne, wymiana doświadczeń i wniosków, a przede wszystkim twórcze i kreatywne spędzanie wspólnie czasu
- Spotkania Teatralne dla Seniorów – zajęcia, na których uczestnicy odkrywają i rozwijają swoje talenty oraz pokonują ograniczenia tworząc przedstawienia teatralne
- Warsztaty Słowa – zajęcia recytatorskie, na których uczestnicy pracują nad tym jak: radzić sobie z treścią, dobierać repertuar, interpretować teksty, sprawić by występ był przekonujący i ciekawy oraz przygotowywać się do konkursów recytatorskich
- Język Angielski dla Seniorów – zajęcia językowe przeznaczone dla osób w wieku 50+
- Gimnastyka dla Seniorów – zajęcia dla Pań i Panów przy spokojnej muzyce, łączące cechy rehabilitacji i fitnessu, z elementami masażu leczniczego, z uwzględnieniem profilaktyki chorób wieku dojrzałego.

C.3.1.2. Wspieranie istniejących i nowo powstających form aktywizacji osób starszych (kluby seniora, domy dziennego pobytu, koła hobbystyczne)

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- wspieranie istniejących i nowych formy aktywizacji seniorów

W 2018 roku uruchomiono 6 nowych Klubów Seniora i w chwili obecnej działa 24 placówek dziennego wsparcia dla seniorów wchodzących w skład Zespołu Ośrodków Wsparcia oraz 3 kluby seniora przy domach pomocy społecznej i Świetlica dla Seniorów działająca w dzielnicy Bronowice.

Miejskie instytucje kultury zrealizowały 66 projektów (kluby seniora, koła hobbystyczne, warsztaty) o charakterze cyklicznym mające na celu aktywizację seniorów. Dodatkowo w otwartym konkursie ofert miasto wsparło 8 projektów o ww. charakterze.

Dzielnicy Dom Kultury „Bronowice” i jego dwie filie posiada szeroką ofertę zajęć, wydarzeń kulturalnych oraz projektów skierowanych do osób starszych. Mają one na celu aktywizację seniorów, przeciwdziałanie wykluczeniu społecznemu oraz organizację czasu wolnego tej grupy odbiorców. Są to zajęcia komputerowe „Senior on-line” (5 grup warsztatowych), gimnastyka dla seniora (5 grup), warsztaty rękodzielnicze i artystyczne (malarstwo, rękodzieło, batik, tkanina artystyczna, ceramika - I połowa 2018 roku – 4 grupy; II połowa 2018 roku - 6 grup), kluby seniora (3 grupy), warsztaty wokalne dla seniorów „Wieża Babek” (1 grupa), warsztaty taneczne dla seniorów „100 kroków na 100-lecie odzyskania niepodległości” (2 grupy), zespół wokalny „Gloria Victis” (1 grupa).

Młodzieżowy Dom Kultury nr 2 współpracuje z Klubem Seniorów Lotnictwa Aeroklubu Lubelskiego, Klubem Towarzystwa Podhalan, Związkiem Polskich Artystów Fotografików Oddział Lubelski, Stowarzyszeniem Inżynierów i Mechaników Polskich O/Lublin, stowarzyszeniem Pracowników FSC, Stowarzyszeniem Seniorów Naczelnej Organizacji Technicznej O/Lublin; przy realizacji projektów edukacyjnych: „Lotniczy Lublin i Lubelszczyzna”, „Przemysłowy Lublin”, „Dzielnice Lublina”, „Centralny Okręg Przemysłowy”, „Z dziejów lubelskiego przemysłu” (wspólne wystawy tematyczne, prelekcje, filmy, spotkania, wydawnictwa-pocztówki).

Gmina Lublin realizuje projekt „LUBInclusiON – działania profilaktyczne i usamodzielniające w środowisku lokalnym oraz utworzenie nowych miejsc usług społecznych”. Głównym celem projektu jest stworzenie do 2021 r. zintegrowanego i kompleksowego systemu usług świadczonych w lokalnym środowisku dla 266 osób wykluczonych lub zagrożonych ubóstwem i wykluczeniem społecznym, w tym m.in. osób starszych, osób z niepełnosprawnością, osób niesamodzielnych oraz osób, które ze względu na trudną sytuację życiową, niepełnosprawność lub chorobę potrzebują wsparcia, lecz nie wymagają całodobowej opieki, poprzez utworzenie 8 Klubów Seniora dla 105 osób, utworzenie 2 mieszkań wspomaganych dla 6 osób, utworzenie nowych miejsc usług społecznych w formie dziennej dla 76 osób i całodobowej dla 64 osób przy Domu Pomocy Społecznej Kalina, w 2 Ośrodkach Wsparcia Kalina o charakterze Rodzinnych Domów oraz Centrum Rozwoju i Integracji przy ul. Głowackiego.

Od stycznia 2018 r. do grudnia 2022 r. Stowarzyszenie JESTEM realizuje projekt pn. „Klub Seniora JESTEM”. Celem projektu jest poprawienie dostępności i jakości usług społecznych dla 50 osób niesamodzielnych ze względu na podeszły wiek z terenu Lublina poprzez rozwój środowiskowych form pomocy i samopomocy w formie klubu seniora do 2022 r. W ramach projektu został utworzony Klub Seniora JESTEM, zlokalizowany przy ul. Krochmalnej 47 w Lublinie, w budynku obok kościoła pw. św. Teresy. Projekt jest skierowany do 50 osób w wieku 60 lat i więcej z lubelskich dzielnic Za Cukrownią, Wrotków i Czuby. Klub Seniora JESTEM jest miejscem spotkań osób starszych, w nieformalnej atmosferze, z jak największym spontanicznym zaangażowaniem samych seniorów. Działania klubu integrują seniorów i wspierają aktywność osób starszych, ale przede wszystkim zapewniają im dobre towarzystwo, w pobliżu miejsca zamieszkania. Projekt jest realizowany w ramach Działania 11.2 Usługi społeczne i zdrowotne Regionalnego Programu

Operacyjnego Województwa Lubelskiego i jest dofinansowany ze środków Unii Europejskiej, w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego. Partnerem projektu jest Gmina Lublin.

#### C.3.1.3. Zwiększanie dostępności i dostosowywanie oferty kulturalnej do potrzeb seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba osób korzystających z oferty kulturalnej – ok. 30 000

W roku 2018 w działaniach miejskich instytucji kultury skierowanych do seniorów łącznie wzięło udział 16 923. Niektóre instytucje nie prowadzą statystyk dotyczących uczestnictwa seniorów w realizowanych przez siebie projektach. Powyższa liczba jest zatem niepełna. Dodatkowo większość działań realizowanych przez miejskie instytucje kultury skierowane są do wszystkich mieszkańców miasta, w związku z tym nie jest możliwe oszacowanie liczby seniorów biorących w nich udział.

Dodatkowo w otwartym konkursie ofert miasto wsparło projekty, w których łącznie udział wzięło 2325 osób.

#### C.3.1.4. Prowadzenie kampanii medialnych i akcji społecznych promujących aktywizację społeczną i wolontariat osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba kampanii promujących aktywizację społeczną i wolontariat seniorów - 4

Podczas Lubelskich Dni Seniora, w godz. 11.00–14.00 przed Trybunałem Koronnym, działał Punkt Informacyjny, w którym można było uzyskać nie tylko harmonogramy LDS i szczegółowe informacje nt. poszczególnych wydarzeń.

W Punkcie Informacyjnym dyżury pełnili także członkowie Rady Seniorów, Lubelskiego Centrum Aktywności Seniorów i Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku, którzy zachęcali seniorów do wolontariatu, aktywnego spędzania czasu wolnego, wskazywali miejsca, w których najstarsi mieszkańcy miasta mogą rozwiązać pasje i zdobywać nowe umiejętności.

Pokaz mody „Odczaruj Jesień Życia” oraz miasteczko dla seniorów, a w nim bezpłatne badania medyczne, informacje o profilaktyce czy bezpłatne porady profesjonalnych stylistów, to jedna z wielu akcji promujących wolontariat i aktywizację społeczną osób starszych.

Galeria Orkana zorganizowała wydarzenie pn. „Orkana łączy pokolenia” podczas którego promowana była m.in. aktywizacja seniorów (17.11.2018 oraz 15.12.2018).

#### C.3.1.5. Rozwój oferty edukacyjnej osób starszych np. w obszarze zdrowia, kultury, edukacji, aktywności obywatelskiej, w zakresie nowych technologii

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
----------------------	---

<b>Wskaźniki:</b>	- liczba seniorów korzystających z oferty edukacyjnej – ponad 7 000
-------------------	---

Liczba seniorów biorących udział w projektach realizowanych przez miejskie instytucje kultury – 5 178. Niektóre instytucje nie prowadzą statystyk dotyczących uczestnictwa seniorów w realizowanych przez siebie projektach. Podana liczba jest zatem niepełna. Dodatkowo większość działań realizowanych przez miejskie instytucje kultury skierowane są do wszystkich mieszkańców miasta, w związku z tym nie jest możliwe oszacowanie liczby seniorów biorących w nich udział.

Dodatkowo w otwartym konkursie ofert miasto wsparło projekty, w których łącznie udział wzięło 1736 osób.

#### C.3.1.6. Tworzenie warunków do rozwoju kształcenia ustawicznego poprzez działalność uniwersytetów III wieku, akademii seniora itp.

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba placówek oferujących edukację dla seniorów – ponad 20

Spośród placówek oferujących edukację dla seniorów wyróżnia się Towarzystwo Wolnej Wszechnicy Polskiej Oddział w Lublinie. TWWP jest społecznym stowarzyszeniem naukowo-edukacyjnym działającym na rzecz rozwoju i upowszechniania nauki, ze szczególnym uwzględnieniem kształcenia i wychowania, służącym podnoszeniu kultury umysłowej polskiego społeczeństwa, polityki społecznej, kultury narodowej oraz ochrony środowiska. Działania Towarzystwa nakierowane są szczególnie na: działalność w zakresie pomocy społecznej, ochrony i promocji zdrowia, wspieranie i upowszechnianie kultury fizycznej, turystyki i krajoznawstwa oraz promocję i organizację wolontariatu a także na integrację, reintegrację zawodową i społeczną osób zagrożonych wykluczeniem społecznym. TWWP powstało w 1970 r., jest prawnym sukcesorem przeszło stuletniej tradycji polskiego ruchu wszechnicowego, a zwłaszcza działającej w okresie II Rzeczypospolitej Polskiej – Wolnej Wszechnicy Polskiej. Jest organizacją pozarządową, działającą na zasadach non profit.

Główną agendą TWWP jest Lubelski Uniwersytet Trzeciego Wieku i jego Filie (10 na terenie woj. Lubelskiego) LUTW realizuje zadania edukacji i aktywizacji seniorów na terenie Lublina oraz w ośrodkach filialnych w całym województwie lubelskim. W chwili obecnej działają filie w Puławach, Tomaszowie Lubelskim, Kraśniku, Białej Podlaskiej, Parczewie, Podlaskim, Międzyrzeczu Podlaskim, Opolu Lubelskim, Krasnymstawie, Poniatowej, Łęcznej. Lubelski Uniwersytet Trzeciego Wieku powstał 1985r. Rok akademicki na LUTW, rozpoczyna się w październiku i trwa 2 semestry. Rekrutacja i zapisy odbywają się w czerwcu. Słuchacze rozpoczynający naukę po raz pierwszy na LUTW mają program edukacyjno - integracyjny.

Wykłady audytoryjne dla wszystkich słuchaczy LUTW to wykłady ogólne, o przyrodzie i o zdrowiu. Słuchacze lat starszych mogą korzystać z następującej oferty: zespół wiedzy o sztuce, zespół wiedzy o kulturze, zespół historii sztuki, zespół literacko-radiowy, zespół psychologii, zespół ogrodniczy, duszpasterstwo słuchaczy LUTW, zespoły aktywności ruchowej (ruch przy muzyce, gimnastyka, tai chi, joga, formacja taneczna Flow, zespół turystyczny), zespoły o charakterze warsztatowym (zespół plastyczny, zespół o zdrowiu).

#### C.3.1.7. Sukcesywne zwiększanie dostępności placówek sportowo-rekreacyjnych dla potrzeb seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
----------------------	---

<b>Wskaźniki:</b>	- liczba seniorów korzystających z oferty sportowo-rekreacyjnej W 2018 r. nie prowadzono statystyk w w/w zakresie.
-------------------	---

C.3.1.8. Stałe dostosowywanie dostępności przestrzeni publicznej do potrzeb seniorów – rozwój infrastruktury rekreacyjnej (zielone skwery, siłownie na świeżym powietrzu, doposażanie placów i ciągów komunikacyjnych w ławki, dostosowywanie infrastruktury usługowej w dzielnicach)

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba miejsc przyjaznych seniorom w przestrzeni publicznej – ok. 60

Dzięki zrealizowanym w 2018 roku projektom przez Wydział Funduszy Europejskich seniorzy zyskali wygodne, łatwo dostępne i bezpieczne miejsca do spotkań (Plac Litewski oraz ciąg pieszy ul. K. Przedmieście od ul. Kapucyńskiej do ul. Lubartowskiej z Placem Wł. Łokietka).

Zadbano o pełną dostępność nowo utworzonej infrastruktury dla osób starszych i niepełnosprawnych, poprzez m.in. :

- zastosowanie na chodnikach płyt granitowych ułatwiających poruszanie się,
- obniżenie krawężników przy zjeździe na przejściach dla pieszych,
- zniwelowanie różnic poziomów poprzez obniżenie krawężników lub wyniesienie nawierzchni,
- przystosowanie szaletu do potrzeb osób niepełnosprawnych,
- przystosowane ławek swoją wysokością do osób starszych i niepełnosprawnych,
- budowę elementów małej architektury: m.in. stoliki do gry w szachy, w tym także z szachownicą przystosowaną dla seniorów oraz osób niepełnosprawnych lub słabowidzących.

Park przy ul. Zawilcowej zwiększył możliwości wypoczynku mieszkańców miasta w otoczeniu zieleni. Nowopowstała przestrzeń została dostosowana do potrzeb różnych grup społecznych, wiekowych i niepełnosprawności, poprzez m.in.:

- budowę ciągów komunikacyjnych,
- obiektów małej architektury,
- placu rekreacyjnego wyposażonego w urządzenia fitness z możliwością wykorzystania przez seniorów i osoby niepełnosprawne.

W 2018 r. zrealizowano budowę skwerów – placu seniora, przy ul. Motorowej 2,4,6 i 8, przy skrzyżowaniu ul. Próżnej/Kunickiego oraz przy skrzyżowaniu ul. Nowy Świat/Kunickiego. Skwery zlokalizowane są w przestrzeni publicznej miasta dostępnej dla seniorów. W pobliżu jednego z nich znajduje się przystanek autobusowy, natomiast przy drugim jest biblioteka publiczna. Na obu skwerach ustawiono łącznie 3 ławki służące wypoczynkowi i posadzono 510 sztuk roślin dla poprawy estetyki oraz zwiększenia powierzchni biologicznie czynnej.

Na terenie miasta Lublina w chwili obecnej jest 41 obiektów przyjaznym seniorom. Są to tzw. siłownie zewnętrzne, na których znajdują się rekreacyjne urządzenia sportowe przeznaczone i dostosowane przede wszystkim dla osób starszych ale także miejsca z stolikami do gry w szachy, ławkami itp.

C.3.1.9. Organizowanie szkoleń i instruktarzyz przeciwdziałających wykluczeniu cyfrowemu, w tym informatycznym z zakresu obsługi komputera, korzystanie z Internetu i bankowości elektronicznej

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
----------------------	---

<b>Wskaźniki:</b>	- liczba szkoleń IT z udziałem seniorów - 126
-------------------	---

#### C.3.1.10. Upowszechnienie wiedzy o dostępnej ofercie aktywizacyjnej dla osób 60+

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- strony internetowe, kampanie promocyjne, plakaty, ulotki, informatory

Strony internetowe: [www.lublin.eu](http://www.lublin.eu) (zakładka seniorzy), [www.lublin.pck.pl](http://www.lublin.pck.pl), [www.facebook.com/pcklublin](http://www.facebook.com/pcklublin), [www.seniorpck.pl](http://www.seniorpck.pl), [www.mopr.lublin.eu](http://www.mopr.lublin.eu), [www.dpsmichelisowej.lublin.pl](http://www.dpsmichelisowej.lublin.pl), [ddkbronowice.pl](http://ddkbronowice.pl), [www.klucz.org](http://www.klucz.org), [www.zow.lublin.eu](http://www.zow.lublin.eu).

Organizacje pozarządowe, placówki edukacyjne na bieżąco umieszczają na tablicach informacyjnych plakaty z ofertami zajęć dla osób 60+, rozpowszechniały ulotki z ofertą działań aktywizujących seniorów w przedsięwzięcia społeczne i kulturalne w mieście.

Biuro – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej kolportowało drogą e-mailową do organizacji pozarządowych, umieszczonych w bazie danych Urzędu, wszystkie wydarzenia organizowane dla lubelskich seniorów.

#### C.3.1.11. Animowanie środowiska seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- aktywne zaangażowanie seniorów w przedsięwzięcia społeczne i kulturalne

Zespół Ośrodków Wsparcia umożliwia seniorom angażowanie się w przedsięwzięcia społeczne i kulturalne poprzez zapraszanie do ośrodków przedstawicieli różnych instytucji i osób, organizację wspólnych wyjazdów organizowanych na terenie miasta, włączanie się w akcje charytatywne.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie zorganizował spotkanie dla seniorów pn. „Barwy Jesieni”. W spotkaniu wzięło udział 20 seniorów objętych wsparciem Filii Nr 1 MOPR. Inicjatywa miała na celu integrację osób starszych oraz ukazanie sposobów spędzania czasu wolnego. W trakcie spotkania wytapiał Amatorski Teatr Towarzyski działający przy Stowarzyszeniu Kulturalno-Oświatowym "Węglin Północny", który zaprezentował żarty sceniczne A. Czechowa „Narzeczony i ojczulek” i „Złoczyńca”.

W grudniu na Słomianym Rynku, przy ul. Towarowej w dzielnicy Kalinowszczyzna., odbyło spotkanie pn. „Świąteczne drzewko międzypokoleniowe”. Spotkanie miało charakter otwarty, do udziału zostały zaproszone dzieci z okolicznych przedszkoli i szkół, seniorzy a także rodziny z dziećmi objęte pomocą MOPR. Podczas spotkania odbyło się wspólne ubieranie choinki, dzielenie się opłatkiem i śpiewanie kolęd.

W trakcie roku odbywały się cykliczne spotkania lokalnych nieformalnych partnerów działających na obszarze osiedli Lubelskiej Spółdzielni Mieszkaniowej, w których uczestniczyli również seniorzy - przedstawiciele Klubu Aktywnego Seniora LSM. Na spotkaniach ustalano wspólne działania w ramach inicjatyw realizowanych w 2018 r. w tym skierowanych do seniorów i z aktywnym udziałem osób starszych. W spotkaniach uczestniczyli również przedstawiciele: Filii nr 3 MOPR, Filii Nr 13 Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Hieronima Łopacińskiego, Domu Kultury LSM, Administracji i Rady osiedla im. A. Mickiewicza, Spółdzielni

Mieszkańców LSM, Zespół Szkół Nr 5 w Lublinie, Przedszkola Nr 33, Nr 36, i Nr 47, SKOK Chmielewskiego. W ciągu 2018 roku odbyło się 9 spotkań.

W październiku odbyło się spotkanie w ramach obchodów Międzynarodowego Dnia Seniora - impreza otwarta, zorganizowana w Domu Kultury LSM w ramach współpracy lokalnych nieformalnych partnerów, w tym Klubu Aktywnego Seniora LSM. Wydarzenie miało na celu aktywizację i integrację społeczności lokalnej, w tym seniorów, promowanie aktywności seniorów, prowadzące do wzrostu zainteresowania aktywnymi formami spędzania czasu, pogłębienie współpracy między lokalnymi partnerami. Harmonogram wydarzenia obejmował: występy artystyczne dzieci, występy Zespołu Wokalnego PASJONATTA, wieczorek taneczny z towarzyszeniem DJ'a oraz poczęstunek.

Seniorzy z Prawosławnego Domu Pomocy Społecznej Diecezji Lubelsko – Chełmskiej w Lublinie aktywnie uczestniczyli w konkursie literackim pn. „Dziadkowie wnukom – wnuki dziadkom” organizowanym przez Stowarzyszenie Terraz Senioras, w przeglądzie piosenki organizowanym przez DPS im. św. Jana Pawła II, przy ul. Ametystowej 22 w Lublinie, spotkaniu „Letnie opowieści” w ramach działań własnych PDPS. oraz w PDPS w spotkaniach poświęconych piosenkom „Z dawnych lat”.

Najstarsi mieszkańcy Lublina aktywnie uczestniczyli w Tygodniu Dialogu Międzypokoleniowego, Lubelskich Dniach Seniora, piknikach i festynach, kiermaszach, warsztatach, koncertach, przedstawieniach teatralnych organizowanych przez szkoły, przedszkola, organizacje pozarządowe i instytucje kultury, jednostki organizacyjne gminy Lublin.

Dodatkowo opis w pkt C.2.1.4, C.3.1.2.

## C.3.2. Aktywizacja obywatelska seniorów

### C.3.2.1. Wspieranie działalności Rady Seniorów Miasta Lublin

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- spotkania z udziałem Rady Seniorów

Członkowie Rady Seniorów w 2018 r. uczestniczyli w następujących spotkaniach, konferencjach i uroczystościach:

- uroczystość z okazji Światowego Dnia Inwalidy
- uroczystości mające na celu integrację międzypokoleniową
- inicjatywy organizowane przez Uniwersytet III Wieku
- Lubelskie Dni Seniora
- obchody Międzynarodowego Dnia Osób Starszych
- sesja Obywatelskiego Parlamentu Seniorów
- seminarium „Rola rad społecznych w procesie decyzyjnym”
- Gala Twórczości Artystycznej Seniorów
- uroczystość z okazji Dnia Pracownika Socjalnego Miasta Lublin
- warsztaty aktywizujące dla kobiet
- spotkania świąteczne
- audycje radiowe i programy telewizyjne

### C.3.2.2. Współpraca z organizacjami działającymi na rzecz aktywizacji osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Biuro - LCAO</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• liczba porozumień zawartych z organizacjami - 63</li><li>• liczba organizacji, które otrzymały dotacje na działalność senioralną - 15</li></ul>

Biuro – LCAO w 2018 r. udzieliło 917 porad i indywidualnych konsultacji a także odbyło 27 spotkań roboczych z przedstawicielami organizacji pozarządowych o profilu społecznym, podejmującym działania w zakresie wykluczenia społecznego, opieki nad dzieckiem i rodziną, problematyki osób starszych i niepełnosprawnych. Udostępniane na co dzień były 4 pomieszczenia, w tym 2 sale konferencyjne. W 2018 r. organizacje pozarządowe spotkały się 1 269 razy (łącznie 8 094 godzin). Liczba spotkań jednorazowych: 117. Liczba spotkań cyklicznych: 1152.

W dniu 20 marca 2018 r. Prezydent Miasta Lublin ogłosił otwarty konkurs ofert na realizację zadań w ramach Programu Wsparcia i Aktywizacji Społecznej Seniorów na terenie Miasta Lublin w latach 2016-2020, stanowiącego załącznik do uchwały nr 328/XI/2015 Rady Miasta Lublin z dnia 19 listopada 2015., służących aktywizacji i integracji osób w podeszłym wieku zamieszkujących na terenie Miasta Lublin.

Zadanie 1 – Podejmowanie działań mających na celu integrację i aktywizację społeczną seniorów.

Wysokość środków przewidzianych na realizację zadania wynosiła 20 000 zł.

Zadanie 2 – Realizacja przedsięwzięć prezentujących pozytywny wizerunek seniora i promujących twórczość artystyczną osób starszych.

Wysokość środków przewidzianych na realizację zadania wynosiła 10 000 zł.

W odpowiedzi na konkurs wpłynęło 14 ofert.

Po rozstrzygnięciu ww. otwartego konkursu ofert dotację otrzymało 7 organizacji. Zgodnie ze złożonymi sprawozdaniami dotacja w ramach ogłoszonego konkursu została wykorzystana na realizację następujących inicjatyw:

- 4 100,00 zł - Fundacją Tu Obok, ul. Ks. J. Popiełuszki 28H/30 Lublin.

Zrealizowano zadanie publiczne "Spotkanie z wolnością na Wieniawie" - zachęcanie do aktywności intelektualnej i kreowanie potrzeby pogłębiania wiedzy podczas wykładów, warsztatów i spacerów jako alternatywy do spędzania wolnego czasu przed telewizorem, przeciwdziałanie wykluczeniu ze względu na wiek i mniejszą sprawność fizyczną poprzez wzmacnianie kompetencji i poszerzanie wiedzy z różnych obszarów wiedzy i kultury, tworzenie okazji do integracji, do dobrej, mądrej, zabawy i do cieszenia się z życia, powiększenie grupy odbiorców i uczestników działań społeczno-kulturalnych adresowanych do seniorów. Zrealizowane zostały następujące tematy: spotkanie w Galerii Labirynt "Wolność: od ograniczeń do wolności w sztuce", spotkanie w Domu Słów - Ośrodka Brama Grodzka Teatr NN „Spotkanie z wolną prasą lubelską”, wykład w Centrum Spotkania Kultur „Wolność a życie towarzyskie”, wykład w CSK „Ucieczka z kina WOLNOŚĆ? O tym jak filmy zmieniają nam rzeczywistość”, zwiedzanie wystawy oraz dyskusja w Galerii Labirynt - "Granice wolności w sztuce", spacer po Lublinie „Wolność w Lublinie 1918-2018. Ludzie, miejsca, wydarzenia”, wykład „Wolność a bezpieczeństwo”, warsztaty wokalne „Wolność śpiewam i rozumiem”, wykład „O wolności i dialogu w społeczeństwie informacyjnym. Uwięzieni w sieci czy połączeni z siecią?”, warsztaty – „Mapa sentymalna Wieniawy”.

- 5 475,00 zł - Fundacja Karuzela Aktywności, ul. Szwajcarska 9/8 Lublin.

Zrealizowano zadanie publiczne „Kawiarenka Kulturalna BIS 2018”. W ramach projektu odbyły się 3 wyjścia na wydarzenia kulturalne - spektakle "Polowanie na łosia" oraz "Szalone nożyczki", jedno wyjście na seans filmowy. Łącznie z oferty skorzystało 30 osób. W ramach zadania zostały zorganizowane 2 wyjazdy kulturalne (jednodniowe) do Warszawy oraz na Nadwiślańską Kolejkę Wąskotorową. Łącznie w wyjazdach udział wzięło 81 osób. Uczestnicy odwiedzili Warszawę gdzie zwiedzili Centrum Nauki Kopernik, Muzeum w Wilanowie - Królewską Aleję Świąteł oraz Łazienki Królewskie. W czasie wyjazdu na Nadwiślańską Kolejkę Wąskotorową odbył się przejazd kolejką oraz wspólne spędzenia czasu przy ognisku, śpiewy i spacer.

- 2 590,00 zł - Polskie Stowarzyszenie Pedagogów i Animatorów KLANZA, ul. Kaprykowa 2 Lublin.

Zrealizowano zadanie publiczne "[Wycieczka](#) integracyjna dla aktywnych jak i nowych członków Lubelskiej Szkoły SuperBabci i SuperDziadka". Realizacja wycieczki w dniu 29.09.2018 r. - zwiedzanie: Wisznice – cmentarz z grobem matki Józefa Ignacego Kraszewskiego; Romanów - muzeum J. I. Kraszewskiego; Kodeń - Sanktuarium MB, Muzeum Ornitologiczne, Muzeum Etnograficzne; Kostomłoty - sanktuarium grekokatolickiego obrządku.

- 4 560,00 zł - Lubelskie Stowarzyszenie Pilotów i Przewodników Turystycznych „Pogranicze”, ul. Krysztalowa 1/34 Lublin.

Zrealizowano zadanie publiczne "Seniorzy z aparatem" - wypromowano twórczość artystyczną osób starszych poprzez zorganizowanie wystawy fotografii ich autorstwa - umożliwiono prezentację działalności artystycznej, twórczej i kulturalnej seniorów szerszemu gronu odbiorców. Zatrudniono fotografa-przewodnika do przeprowadzenia spotkań fotograficzno-turystycznych. Przeprowadzono cykl spotkań warsztatowych stacjonarnych i plenerowych przygotowujących do wystawy. Spotkania miały za zadanie przygotować uczestników do wykonania autorskich fotografii, które elementem wystawy wieńczącej projekt. Zorganizowano wystawę fotografii prac wykonanych przez seniorów w Wojewódzkim Domu Kultury w Lublinie. Odbył się oficjalny wernisaż, na którym zaprezentowano 35 prac uczestników warsztatów z wybranych do wystawy ponad 40 wydruków - wystawa trwała tydzień. Była eksponowana w miejscu ogólnodostępnym we wnętrzach

WOK. Trwałym rezultatem projektu są wykonane odbitki fotografii wykonanych przez uczestników warsztatów. Po zakończonych działaniach ekspozycyjnych odbitki trafiły do autorów.

- 3 670,00 zł - Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Okręgowy w Lublinie, ul. Leszczyńskiego 23 Lublin.

Zrealizowano zadanie publiczne „Realizacja przedsięwzięć prezentujących pozytywny wizerunek seniora i promujących twórczość artystyczną osób starszych” - promowanie osiągnięć osób starszych, stworzenie warunków do integracji społecznej i wielopokoleniowej, przywrócenie wiary w potrzebę obcowania z drugim człowiekiem, wzbogacenie potencjału seniorów, wykorzystanie ich w życiu społeczności lokalnej, wzmocnienie potencjału otoczenia, dzięki czemu stworzone zostały warunki do integracji i spójności społecznej oraz kształtowania dobrego wizerunku osób starszych. Każdy występ na przeglądzie był jednocześnie koncertem dedykowanym innym uczestnikom i widzom - mieszkańcom Lublina i promował aktywność osób starszych w zakresie twórczości artystycznej. Występy i kontakt z wieloma zespołami z różnych stowarzyszeń i klubów stworzyło warunki do wytwarzania integracji wewnątrz i międzypokoleniowej oraz społecznej.

- 5 375,00 zł - Towarzystwo Wolnej Wszechnicy Polskiej Oddział w Lublinie, ul. Narutowicza 41/1 Lublin.

Zrealizowano zadanie publiczne „Akademia Aktywnego Seniora 1”. Od integracji, przez edukację do aktywizacji osób starszych, które po raz pierwszy wstępują do Lubelskiego Uniwersytetu Trzeciego Wieku. Celem nadrzędnym projektu była pomoc w określeniu osobistych potrzeb nowych słuchaczy, tak, aby umożliwić im świadome kreowanie życia na emeryturze oraz integrowanie środowiska osób wstępujących po raz pierwszy do LUTW. Przeprowadzono warsztaty integracyjno-taneczne, dwie wycieczki integracyjno-edukacyjne po Lublinie oraz warsztaty psychologiczne. Seniorzy uczestniczyli w Festiwalu Nauki, odbył się wykład obejmujący zagadnienia dotyczące historii UTW, pokaz Tai chi, spotkanie integracyjne przy ognisku. Przeprowadzono warsztaty – Typotorby czyli stworzenie torby z nadrukiem LUTW oraz zrealizowano wycieczkę integracyjną do Hołowni połączoną z warsztatami.

- 4 230,00 zł - Lubelskie Stowarzyszenie „Zawsze Aktywni”, ul. St. Leszczyńskiego 23 Lublin.

Zrealizowano zadanie publiczne "Podejmowanie działań mających na celu integrację i aktywizację społeczną seniorów, w szczególności szeroko rozumiana edukacja skierowana do seniorów". Przeprowadzono naukę samoobrony, udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej, zajęcia aqua fitness.

#### C.3.2.3. Rozwój działalności informacyjnej w zakresie problematyki senioralnej

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- strony internetowe, kampanie promocyjne, plakaty, ulotki, informatory

Opis w pkt. C.3.1.10

#### C.3.2.4. Prowadzenie bazy organizacji pozarządowych działających na rzecz środowiska senioralnego

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba rekordów NGO działających na rzecz seniorów - 80 (Biuro LCAO)

C.3.2.5. Aktywny udział osób starszych w planowaniu i realizacji działań skierowanych do samych seniorów jak i społeczności lokalnej

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- zaangażowanie seniorów w działania skierowane do samych seniorów i społeczności lokalnej

W styczniu w siedzibie Stowarzyszenia „Centrum Słuchania – Rut”, Lublin, ul. Podwale 3, pracownicy MOPR oraz Zespół Szkół Plastycznych w Lublinie przy ul. Muzycznej 10a zorganizowali spotkanie dla Seniorów pn. „Kolędowanie z seniorami”. W czerwcu Filia Nr 1 Miejskiego Ośrodka Pomocy Rodzinie w Lublinie zorganizowała „Spotkanie dla Seniorów – Dzieci Seniorom”, które odbyło się w siedzibie Filii nr 11 Miejskiej Biblioteki Publicznej w Lublinie, przy ul. Lwowska 6. Podczas spotkania osoby starsze obejrzały przygotowane przez przedszkolaków przedstawienie teatralne, a także miały możliwość obejrzenia zaprezentowanych książek i czasopism. Na zakończenie spotkania seniorzy otrzymali książki i albumy o Lublinie.

W październiku w Barze „Kaprys” przy ul. Lwowskiej 6 w Lublinie, odbyło się spotkanie dla seniorów pn. „Barwy Jesieni”. Organizatorami działania byli pracownicy Filii Nr 1 MOPR. W trakcie spotkania odbyły się występy Amatorskiego Teatru Towarzyskiego działającego przy Stowarzyszeniu Kulturalno-Oświatowym „Węglin Północny”.

Zespół Ośrodków Wsparcia zaangażował seniorów w organizację Mikołajek na rzecz dzieci z Dzielnicy Tatarskiej, czytanie bajek w przedszkolach, występy dla przedszkoli i szkół, w domach kultury dla społeczności lokalnej, akcje charytatywne a także przygotowywanie kartek świątecznych dla seniorów z Punktu Domowej Opieki.

Towarzystwo Wolnej Wszechnicy Polskiej przez cały rok angażuje wolontariuszy LCAS-u oraz słuchaczy UTW do działań na rzecz społeczności lokalnej jak i samych seniorów.

C.3.2.6. Organizacja inicjatyw i przedsięwzięć służących aktywizacji seniorów w różnych obszarach życia (sport, edukacja, rekreacja, integracja)

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba inicjatyw i przedsięwzięć służących aktywizacji seniorów w różnych dziedzinach – ponad 1 000

Szkoły, przedszkola oraz organizacje pozarządowe organizowały kiermasze środowiskowe, wycieczki integracyjne, spacer, zawody sportowe, zajęcia tematyczne, występy artystyczne, szkolenia komputerowe oraz z zakresu zdrowego żywienia, warsztaty edukacyjne muzyczno-plastyczne.

W roku 2018 miejskie instytucje kultury zorganizowały 916 inicjatyw skierowane do seniorów. Dodatkowo w otwartym konkursie ofert miasto wsparło 10 projektów o ww. charakterze.

Wydział Sportu i Turystyki wskazał inicjatywy i przedsięwzięcia służące aktywności fizycznej seniorów:

- przygotowania i udział mieszkańców - reprezentantów Lublina w ogólnopolskich zawodach sportowych pn. „Senioriada”
- 1014 godzin zajęć dedykowanych seniorom organizowanych na lubelskich Orlikach w ramach projektu „Senior na Orliku”

- 113 jednostek zajęć „Gimnastyka dla Seniora” realizowanych w ramach projektu ze środków Budżetu Obywatelskiego Miasta Lublin na rok 2018 pn. „Aktywny Lublin”
- 99 jednostek zajęć „Szachy dla Seniora” - realizowanych w ramach projektu ze środków Budżetu Obywatelskiego Miasta Lublin na rok 2018 pn. „Aktywny Lublin”
- 40 imprez/wydarzeń rekreacyjno - sportowych organizowanych w ramach Lubelskich Dni Seniora.

Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie w Lublinie zorganizował takie wydarzenia jak: Bal Seniora, „Wielkanocne jajeczko”, „Festyn Rodzinny na Wrotkowie”, „Jesienny Bal Seniora”, „Świąteczne Drzewko Międzypokoleniowe”, „Mikołaj dla Seniora”, „Magiczny czas dla Seniora”. Inicjatywy te miały na celu wspólną zabawę, aktywizację i integrację oraz aktywny wypoczynek seniorów.

#### C.3.2.7. Zwiększanie dostępu do oferty różnych instytucji działających w mieście

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- dostępność architektoniczna, zniżki, ulgi, rabaty

Biuro – LCAO realizuje program „Lublin Strefa 60+” obejmujący Lubelską Kartę Seniora. Program ma na celu wspieranie i wzmacnianie aktywność społeczną seniorów, zwiększanie dostępności do różnego rodzaju usług i dóbr oraz poprawę jakości życia osób starszych i kształtowanie ich pozytywnego wizerunku. Lubelska Karta Seniora umożliwia osobom starszym korzystanie z szerokiego wachlarza usług z zakresu kultury, sportu, rekreacji, nauki i zdrowia na preferencyjnych warunkach (zniżki, ulgi i rabaty). Dzięki LKS seniorzy mogą rozwijać swoje pasje i zainteresowania oraz uatrakcyjnić sposób spędzania czasu wolnego.

W 2018 r. w Programie „Lublin Strefa 60+” uczestniczyło 155 podmiotów, obecnie ponad 15 500 seniorów jest w posiadaniu Karty.

#### C.3.2.8. Rozwój wolontariatu i usług wzajemnych, w szczególności sąsiedzkich, z udziałem i na rzecz seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba wolontariuszy 60+ - ponad 140

### C.3.3. Wykorzystanie potencjału seniorów i przeciwdziałanie ich marginalizacji z uwagi na wiek na rynku pracy

C.3.3.1. Realizacja inicjatyw służących podnoszeniu kwalifikacji osób starszych poprzez zwiększanie oferty edukacyjnej

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• Miejski Urząd Pracy</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- projekty i inicjatywy ukierunkowane na podnoszenie kwalifikacji seniorów, wykłady, szkolenia, kursy

Centrum Aktywności Środowiskowej w ramach oferowanej aktywizacji społecznej i zawodowej dedykowanej osobom dorosłym zmotywowało również osoby starsze do uczestnictwa w kursach i szkoleniach realizowanych przez:

- Centrum Kształcenia Proeuropejskiego w Lublinie. Projektodawca Cityschool s.c mieszcząca się w Warszawie, ul. Hoża 66/68 (projekt pt. „Droga do lepszego jutra”) – w projekcie wzięło udział 3 seniorów. Osoby te zostały zakwalifikowane do w/w projektu i oczekują na jego rozpoczęcie,
- Proesa Sp. z o.o. ul. Montażowa 16, 20-214 Lublin (projekt „Start po pracę”) – w projekcie wzięła udział 1 seniorka. Ukończyła szkolenie oraz staż, zdobywając kwalifikacje „Opiekun osób starszych, przewlekle chorej, niepełnosprawnej”,
- Consultor - Sp. z o.o. ul. Droga Męczenników Majdanka 74, 20-325 Lublin (projekt „Szansa na włączenie”) w projekcie wzięło udział 2 seniorów. Osoby te odbyły staż. Łącznie zaktywizowano 6 seniorów.

Prezydent Miasta Lublin, z upoważnienia, którego działa Dyrektor Miejskiego Urzędu Pracy w Lublinie inicjuje, organizuje i finansuje szkolenia osób bezrobotnych i innych uprawnionych osób, zwiększające szansę na podjęcie lub utrzymanie zatrudnienia, innej pracy zarobkowej lub działalności gospodarczej, w szczególności w przypadku braku kwalifikacji zawodowych, konieczności zmiany lub uzupełnienia kwalifikacji, utraty zdolności do wykonywania pracy w dotychczas wykonywanym zawodzie, braku umiejętności aktywnego poszukiwania pracy. Miejski Urząd Pracy w Lublinie realizuje organizację szkoleń, udzielając osobom bezrobotnym i innym uprawnionym osobom pomocy w nabywaniu, podwyższeniu lub zmianie kwalifikacji zawodowych. W roku 2018 w ramach posiadanych środków przeszkolono 38 osób wieku 50+ w następujących kierunkach:

- Autodesk AutoCad - poziom podstawowy i zaawansowany - 1 osoba;
- Moja firma - Zasady prowadzenia -19 osób;
- Opiekun dziecięcy w żłobku i klubie dziecięcym -1 osoba;
- Szkolenie okresowe w ramach kat. D -1 osoba;
- Szkolenie z obsługi programu enova kadry i płace pakiet złoty -1 osoba;
- Florysta z egzaminem czeladniczym - 3 osoby;
- Kosmetyczka z egzaminem czeladniczym -1 osoba;
- Operator wózków jezdniowych podnośnikowych z bezpieczną wymianą butli gazowych 6 osób;
- Spawanie metodą MIG 131 i MAG 135 -1 osoba.

W szkoleniach grupowych uczestniczyły 4 osoby na kierunkach:

- Obsługa klienta w gastronomii z podstawami branżowego języka angielskiego - 3 osoby
- Szkolenie z zakresu umiejętności aktywnego poszukiwania pracy - 1 osoba.

C.3.3.2. Inicjowanie akcji informacyjnych służących przeciwdziałaniu marginalizacji seniorów na rynku pracy

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Urząd Pracy</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba akcji promujących świadomość społeczną w zakresie przeciwdziałania marginalizacji osób starszych na rynku pracy W roku 2018 zadanie nie było realizowane.

C.3.3.3. Współpraca z pracodawcami w zakresie wykorzystania potencjału seniorów na rynku pracy

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• Miejski Urząd Pracy</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba projektów i inicjatyw dotyczących zatrudnienia seniorów – 3

Miejski Urząd Pracy w roku 2018 realizował projekt „Aktywizacja zawodowa osób bezrobotnych w wieku 30 lat i więcej zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie (IV)” realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014-2020, Oś Priorytetowa IX Rynek pracy, Działanie 9.2 Aktywizacja zawodowa - projekty PUP. Cel projektu: Zwiększenie możliwości zatrudnienia osób bezrobotnych w wieku 30 lat i więcej zarejestrowanych w Miejskim Urzędzie Pracy w Lublinie.

W ramach projektu udział wzięło 110 osób powyżej 50 roku życia. Uczestników projektu objęto Indywidualnym Planem Działania - 110, poradnictwem zawodowym - 110, pośrednictwem pracy - 99, szkoleniami indywidualnymi - 11, skierowano do odbycia stażu 75, prac interwencyjnych -11, udzielono środków na wyposażenie/doposażenie stanowiska pracy dla skierowanego bezrobotnego - 11, oraz jednorazowych środków na podjęcie działalności gospodarczej - 2.

Ponadto w 2018 r. realizowano projekt „Start w przedsiębiorczość” realizowany w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2014 - 2020, Oś Priorytetowa IX Rynek pracy, Działanie 9.3 Rozwój przedsiębiorczości. Cel projektu: Zwiększenie liczby nowych i trwałych miejsc pracy w regionie. Projekt skierowany jest do osób fizycznych w wieku 30 lat i więcej z terenu powiatów M. Lublin oraz lubelskiego (tj. zamieszkujących na obszarze ww. powiatów w rozumieniu Kodeksu Cywilnego), pozostających bez pracy (w tym zarejestrowanych w urzędzie pracy jako osoby bezrobotne), zamierzających rozpocząć prowadzenie działalności gospodarczej), z wyłączeniem osób zarejestrowanych w KRS, CEIDG lub prowadzących działalność gospodarczą na podstawie odrębnych przepisów (w tym m.in. działalność adwokacką, komorniczą lub oświatową) w okresie 12 miesięcy poprzedzających dzień przystąpienia do projektu. Ww. projekcie brały udział również osoby w wieku powyżej 50 roku życia.

W roku 2018 zorganizowano 3 spotkania Lubelskiego Partnerstwa Publiczno - Społecznego i 2 Klubu Pracodawców w ramach których m.in. promowano pracodawcom wykorzystanie potencjału seniorów na rynku pracy.

C.3.3.4. Propagowanie inicjatyw podnoszących świadomość społeczną w zakresie potrzeb osób przechodzących na emeryturę

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Urząd Pracy</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> </ul>
<b>Opis:</b>	- programy podnoszące świadomość pracodawców w zakresie potrzeb osób przechodzących na emeryturę – 1

W roku 2018 Miejski Urząd Pracy w ramach cyklicznych bezpłatnych porad eksperckich udzielanych m.in. przez pracowników ZUS i KRUS propagował inicjatywy podnoszące świadomość społeczną w zakresie potrzeb osób przechodzących na emeryturę. Pracownicy ZUS i KRUS w siedzibie MUP udzielili porad ponad 10 000 mieszkańcom Lublina, które w większości dotyczyły spraw związanych ze świadczeniem przedemerytalnym i możliwościami przejścia na emeryturę. Klienci MUP (pracodawcy) zostali zaznajomieni z przepisami i zasadami jakie obowiązują w przypadku świadczeń przedemerytalnych oraz formami wsparcia (np. dofinansowań do wynagrodzenia za zatrudnienie bezrobotnego w wieku 50 +), z których mogą skorzystać. Ponadto osoby powyżej 50 roku życia uczestniczyły w poradach eksperckich MOPR i Urzędu Skarbowego.

### C.3.4. Wzmacnianie integracji międzypokoleniowej

C.3.4.1. Realizacja inicjatyw o charakterze międzypokoleniowym

C.3.4.2. Zacieśnianie współpracy seniorów z placówkami edukacyjnymi: szkołami, przedszkolami, uczelniami wyższymi, instytucjami pomocy społecznej

C.3.4.3. Zapewnienie integracji seniorów w poszczególnych dzielnicach – współpraca instytucji i organizacji z radami dzielnic i społecznością lokalną

C.3.4.4. Organizacja międzypokoleniowych spotkań integracyjnych, kulturalnych, edukacyjnych, okolicznościowych, itp.

C.3.4.5. Realizacja projektów i inicjatyw międzypokoleniowych o zasięgu lokalnym, dzielnicowym i miejskim

C.3.4.6. Wspieranie inicjatyw mających na celu promowanie właściwych relacji międzypokoleniowych

C.3.4.8. Realizacja inicjatyw międzypokoleniowych, w tym w zakresie pielęgnowania więzi osób starszych z ich rodzinami

C.3.4.9. Realizacja programów skierowanych do rodzin w zakresie integrowania pokoleń

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki edukacyjne, sportowe</li><li>• instytucje kultury</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>- liczba inicjatyw o charakterze międzypokoleniowym o zasięgu lokalnym, dzielnicowym i miejskim</li><li>- formy kształtowania dialogu międzypokoleniowego np. spotkania, uroczystości</li><li>- liczba spotkań, pikników, festynów</li><li>- działania wspierające inicjatywy międzypokoleniowe</li><li>- liczba spotkań, projektów i inicjatyw międzypokoleniowych, w tym pielęgnowanie więzi osób starszych z ich rodzinami</li><li>- liczba inicjatyw skierowanych do rodzin w zakresie integrowania pokoleń</li></ul>

Liczba inicjatyw o charakterze międzypokoleniowym o zasięgu lokalnym, dzielnicowym i miejskim, w tym spotkania, uroczystości, pikniki, festyny, działania wspierające inicjatywy międzypokoleniowe, projekty, inicjatywy skierowanych do rodzin w zakresie integrowania pokoleń – ok. 700.

Szkoły i przedszkola zapraszały babcie, dziadków i rodziców dzieci do czytania dzieciom bajek, książek itp. w ramach kampanii „Cała Polska czyta dzieciom”, organizowały pikniki, festyny, jasełka, warsztaty świąteczne, podczas których wykonywały wspólnie ozdoby/dekoracje świąteczne oraz przekąski świąteczne, organizowały uroczystości z okazji Dnia Babci i Dziadka, z okazji obchodów świąt narodowych np. Konstytucji 3 Maja, Narodowego Dnia Niepodległości czy „100 lat Niepodległej RP” (występy artystyczne, upominki dla babć i dziadków, życzenia oraz poczęstunek), współpracowały z Domami Pomocy Społecznej, Szkołą SuperBabci i SuperDziadka, Teatrem „Bajarka”.

Miejskie instytucje kultury w roku 2018 zrealizowały 38 projektów o charakterze międzypokoleniowym. Dodatkowo w ramach otwartego konkursu ofert miasto udzieliło dotacji na 3 projekty charakterze międzypokoleniowym.

W 2018 r. Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie zorganizował ponad 40 inicjatyw mających na celu wzmacnianie integracji międzypokoleniowej. Były to m.in. projekt pn. „Świąteczna Niespodzianka”, montaż słowno-muzyczny „Oblicza patriotyzmu”, „Bal Seniora”, „Dziadkowe Mikołajki dla dzieci”, „Świąteczne drzewko międzypokoleniowe”, spotkanie pt. "Współczesna, nowoczesna kobieta", festyn rodzinny pn.: „Cieszymy się

wolnością”, „Ubieranie osiedlowej choinki”, Spotkanie integracyjne połączone z obchodami Dnia Kobiet, „Dziecięcy dzień radości”, „W przeddzień lata”, koncert wokalo- taneczny pn. „Barwy Jesieni”, „Wielkanocne jajeczko”, „Festyn Rodzinny na Wrotkowie”, „Świąteczne Drzewko Międzypokoleniowe”, „Mikołaj dla Seniora”, „Magiczny czas dla Seniora”.

Ponadto Centrum Aktywności Środowiskowej w ramach inicjatyw o charakterze międzypokoleniowych zorganizowało m.in. Dzień Babci i Dziadka, spotkanie Wielkanocne, wieczornicę patriotyczną „Polskie drogi ku niepodległości”, Spotkanie opłatkowe „Bądźmy razem”.

Szkoła Podstawowa nr 33 przez cały rok zacieśnia współpracę z Lubelskim Środowiskiem 27. Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej. Społeczność szkolna włącza się do udziału w ogólnopolskiej akcji „Pomóżmy Bohaterom”, polegającej na przekazaniu kartek z z życzeniami dla Kombatantów II wojny światowej i polskiego podziemia niepodległościowego za pośrednictwem fundacji im. Kazimierza Wielkiego w Lublinie. Szkoła zorganizowała wycieczki szlakiem żołnierzy 27. Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej do Ostrowa Lubelskiego z udziałem przedstawicieli Lubelskiego Środowiska 27. Wołyńskiej Dywizji Piechoty Armii Krajowej.

XXIII Liceum Ogólnokształcące we współpracy z Radą Dzielnicy Wieniawa, przygotowało Rodzinny Festyn w dzielnicy Wieniawa z okazji 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości: między innymi rekonstrukcje z czasów antycznych, pokaz średniowiecznego uzbrojenia funkcjonującego na terenach Polski, warsztaty, rodzinny grill i konkursy z nagrodami.

Szkoła zorganizowała spotkanie edukacyjne z byłym uczniem i nauczycielem tajnego nauczania Panem Bolesławem Błaszczukiem, z Kombatantami, przedstawicielami Związku Sybiraków a także Związku Kombatantów RP i byłych Więźniów Politycznych oraz spotkania okolicznościowe z Kombatantami z okazji: Jubileuszu 20-lecia XXIII LO, 100 rocznicy odzyskania niepodległości, Świąt Wielkanocnych i Bożego Narodzenia.

W roku 2018 r. w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2 w Lublinie odbyły się dwa spotkania integracyjne o charakterze międzypokoleniowym: „Familijna sobota” i obchody Dnia Osób z Zespołem Downa. W trakcie tych spotkań uczniowie, ich rodzice i dziadkowie uczestniczyli w prezentacjach artystycznych, brali udział w grach i rywalizacjach sportowych, zabawach integracyjnych oraz wspólnym poczęstunku. W ramach zajęć kształtujących więzi z osobami starszymi w klasach młodszych zorganizowane zostały uroczystości z okazji Dnia Babci i Dziadka. Uczniowie realizujący obowiązek szkolny w Dziennym Ośrodku Adaptacyjnym przy ul. Poturzyńskiej 1 brali udział w organizowanych wspólnie z seniorami uroczystościach świątecznych – wielkanocnym i bożonarodzeniowym oraz w Dniu Rodziny. Z okazji Narodowego Święta Niepodległości odbył się koncert pieśni patriotycznych w wykonaniu seniorów, wspólnie odśpiewaliśmy Mazurek Dąbrowskiego w ramach obchodów 100-lecia odzyskania niepodległości. W czerwcu odbyło się literackie spotkanie uczniów z niepełnosprawnością intelektualną uczących się w Specjalnym Ośrodku Szkolno-Wychowawczym nr 2 w Lublinie ze swoimi dziadkami i babkami. Spotkanie zakończyło się wspólnymi rozmowami przy herbacie i ciastkach.

Uczniowie Szkoły Podstawowej nr 33 oraz chór szkolny organizują systematycznie w ramach współpracy z Domem Pomocy Społecznej dla Osób Niepełnosprawnych Ruchowo spotkania okolicznościowe połączone z występami artystycznymi (Boże Narodzenie, Wielkanoc, Dzień Kobiet, Dzień Babci i Dzień Dziadka). Uczniowie oddziałów zerowych szkoły organizują występy artystyczne dla babć i dziadków z okazji ich święta.

Uczniowie i nauczyciele Szkoły Podstawowej nr 23 w Lublinie im. Olimpijczyków Polskich w Lublinie uczestniczyli w spotkaniu integracyjnym pt. „Seniorzy dzieciom”. Seniorzy z Centrum Usług Socjalnych ul. Lwowska 28 zaprezentowali dzieciom spektakl teatralny pt. „Czerwony Kapturek”. Uczniowie przygotowali poczęstunek i upominki dla seniorów. Uczniowie zaprezentowali piosenki o tematyce patriotycznej, literackiej, turystycznej. Wspólnie śpiewano piosenki.

W czerwcu odbyło się spotkanie integracyjne z seniorami Domu Pomocy Społecznej „Kalina”. Chór szkolny i soliści wystąpili z koncertem muzycznym pt. „Polsce Niepodległej” - zaprezentowali utwory o tematyce patriotycznej z okazji 100 - lecia odzyskania przez Polskę Niepodległości. Uczniowie należący do Klubu Przyjaciół Biblioteki przygotowali dla seniorów upominki wykonane techniką origami.

Uczniowie wzięli udział w uroczystości z okazji Dnia Babci i Dnia Dziadka a także z okazji Dnia Seniora - przygotowali występy artystyczne oraz upominki dla seniorów.

C.3.4.7. Organizacja zajęć informacyjno-edukacyjnych dla młodzieży dotyczących problemu starzenia się i starości

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki edukacyjne</li><li>• instytucje kultury</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	-liczba zajęć informacyjno-edukacyjnych dla młodzieży dot. problemu starzenia się i starości - 55

Zajęcia informacyjno-edukacyjne dla młodzieży dotyczące problemu starzenia się i starości miały na celu wzrost świadomości i szacunku wśród dzieci i młodzieży do osób starszych. Młodzież dowiedziała się o problemach z którymi borykają się na co dzień osoby starsze i niepełnosprawne ruchowo. Poruszane były tematy barier architektonicznych i komunikacyjnych. Podkreślono niezbędną rolę obecności młodych ludzi w wolontariacie. Uczniowie mieli możliwość wymiany doświadczeń w relacjach z osobami starszymi i niepełnosprawnymi. Działania te służyły integracji międzypokoleniowej i uwrażliwiały młodzież na potrzeby osób starszych i niepełnosprawnych.

## C.4. Zwiększanie efektywności działań poprzez współpracę instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych

### C.4.1. Rozszerzanie współpracy instytucji i organizacji działających na rzecz osób starszych

C.4.1.1. Realizacja wspólnych przedsięwzięć realizowanych z udziałem jednostek organizacyjnych samorządu terytorialnego, instytucji kulturalnych, edukacyjnych, podmiotów ekonomii społecznej, organizacji pozarządowych, środowisk naukowych i mediów na poziomie lokalnym itd.

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki edukacyjne, sportowe</li><li>• instytucje kultury</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba wspólnych przedsięwzięć z udziałem Samorządu miasta Lublin, instytucji kulturalnych, edukacyjnych, NGO, środowisk naukowych, mediów i seniorów – ponad 50

C.4.1.2. Realizacja projektów i programów mających na celu partnerską współpracę różnych instytucji na rzecz i z udziałem seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki edukacyjne, sportowe</li><li>• instytucje kultury</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba przedsięwzięć z udziałem seniorów – ponad 100

C.4.1.3. Rozwój idei miejsc i inicjatyw przyjaznych seniorom

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki edukacyjne, sportowe</li><li>• instytucje kultury</li></ul>
<b>Wskaźnik:</b>	- projekty i inicjatywy przyjazne seniorom

Dzielnicy Dom Kultury „Bronowice” jest jednym z trzech operatorów miejskiego Programu „Dzielnice Kultury – Program Rozwoju Kultury w Dzielnicach Lublina”. Działania w ramach programu skierowane do seniorów wspierają istniejące Kluby Seniora, rozwijają dostępną i tworzą nową ofertę kulturalną oraz popularyzują działania mające na celu włączanie seniorów w kulturę 2.0. Istotnym elementem działań jest poszukiwanie możliwości wykorzystania potencjału, wiedzy i doświadczenia osób dojrzałych oraz budowania pomostów międzypokoleniowych, np. poprzez aktywne uczestnictwo seniorów w programach wolontariackich i edukacyjnych.

Biuro – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej w 2018 r. zrealizowało sześć inicjatyw w celu aktywizacji środowiska lubelskich seniorów.

W dniach 26-27 kwietnia, z inicjatywy Miasta Lublin, zorganizowano Dni Dialogu Pokoleń. W ramach inauguracji, w Centrum Spotkania Kultur, odbył się koncert Piotra Selima „Jestem tu – jestem z Toba”. Na scenie wystąpili goście specjalni: Krystyna Szydłowska, Magdalena Celińska, Magdalena Welc, Weronika Lipiec, Oliwia Pyzik, Dominika Matysik, Łukasz Jemioła, Kamil Smerdel oraz lubelskie chóry (Chór Akademicki UMCS w Lublinie im. Jadwigi Czerwińskiej, Chóry "Akademos Junior" i "Akademos" Międzynarodowych Szkół Paderewski w Lublinie, Chór "Kantylena" III LO im. Unii Lubelskiej w Lublinie).

Ideą koncertu było pokazanie, że Lublin jest miastem otwartym na dialog, łączącym różne pokolenia. Wykonane utwory nawiązywały do takich wartości jak miłość i dobro, bliskość, otwartość na drugiego człowieka.

Korowód Międzypokoleniowy kończący Dni Dialogu Pokoleń w Lublinie, został zorganizowany 28 kwietnia, bezpośrednio po mszy św. odprawionej w Archikatedrze Lubelskiej w intencji integracji pokoleń Mieszkańców naszego Miasta. Uczestnicy korowodu przeszli z placu Katedralnego na plac Zamkowy, tworząc symboliczny Most Pokoleń.

W Korowodzie wzięło udział kilkaset osób m.in.: lubelskie przedszkolaki, uczniowie szkół podstawowych, gimnazjów, młodzież licealna, seniorzy. Dekoracja Korowodu uwzględniała akcenty historyczne, nawiązujące do obchodzonego w tym roku Jubileuszu 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości.

VII Lubelskie Dni Seniora odbyły się w terminie 4 – 8 czerwca. Lubelskie Dni Seniora mają na celu upowszechnić aktywność społeczną seniorów - zachęcać do prowadzenia aktywnego stylu życia, poszerzania wiedzy i rozwijania swoich pasji. Seniorzy uczestniczyli w wydarzeniach o charakterze edukacyjnym, kulturalnym, zdrowotnym, sportowym itp. Były to m.in. spotkania tematyczne, koncerty, spektakle teatralne, projekcje filmowe, turnieje warcabowe, warsztaty komputerowe, warsztaty plastyczne, wykłady, prezentacje multimedialne, spotkania autorskie, gry integracyjne, zajęcia rekreacyjno-ruchowe, spotkania muzyczno-kabaretowe. Była również możliwość skorzystania z bezpłatnych badań i konsultacji medycznych tj. badania słuchu, konsultacji fizjoterapeutycznych, dermatokonsultacje, treningi pamięci, porady dietetyka, konsultacje z zakresu kosmetyki, badania wzroku. Łącznie odbyło się ponad 200 wydarzeń.

Uroczyste rozpoczęcie Dni Seniora wraz z symbolicznym przekazaniem klucza do bram Miasta odbyło się 4 czerwca (poniedziałek) o godz. 14:00 na placu przed Trybunałem Koronnym (Stare Miasto).

Codziennie (11:00-14:00), w Punkcie Informacyjnym przed Trybunałem, pracownicy Lubelskiego Centrum Aktywności Obywatelskiej oraz członkowie Rady Seniora wydawali harmonogramy LDS i udzielali informacji nt. form wsparcia osób starszych. Seniorzy wypełniali i składali wnioski o Lubelską Kartę Seniora.

Uroczyste zakończenie LDS odbyło się w Filharmonii Lubelskiej 7 czerwca o godz. 16:00. Przedstawiciele lubelskich Seniorów na zakończenie swojego święta oddali klucz do Miasta. Wieczór uświetnił koncert zespołu VOX, który wykonał swoje największe przeboje.

1. października br., w ramach obchodów Światowego Dnia Osób Starszych, odbył się koncert dedykowany Seniorom. W Auli Centrum Konferencyjnego Caritas Archidiecezji Lubelskiej wystąpił Dariusz Tokarzewski z Przyjaciółmi. Uroczystość otworzyła Pani Prezydent Monika Lipińska. Całość prowadziła Pani Ryszarda Todys-Płonka – członek Rady Seniorów.

23 października w Teatrze Muzycznym w Lublinie miała miejsce siódma edycja Konkursu „Miejsce Przyjazne Seniorom”, którego organizatorem są Prezydent Miasta Lublin i Rada Seniorów. Celem tej inicjatywy jest wyróżnienie takich miejsc w Lublinie, w których standardy obsługi osób starszych są dostosowane do ich potrzeb i oczekiwań. Kapituła Konkursowa wybrała 68 podmiotów, które otrzymały specjalne certyfikaty. Wśród nich instytucje kultury i rozrywki, biblioteki publiczne, organizacje pozarządowe o profilu społecznym, placówki medyczne i sportowe. Łącznie od roku 2012 przyznano 353 certyfikaty "Miejsca Przyjaznego Seniorom".

13 października 2018 r. w Galerii Olimp w Lublinie odbyła się V. edycja pokazu mody "Odczaruj Jesień Życia". 14 osób, które wkroczyły w złotą jesień swojego życia, zaprezentowało się w stylizacjach pani Renaty Chmielewskiej pochodzących z butików Galerii Olimp. Oprawę choreograficzną pokazu przygotował Piotr Mochol.

Do dyspozycji gości było Miasteczko dla Seniorów z szeroką gamą poradnictwa i konsultacji. Seniorzy korzystali tutaj z profesjonalnych porad kosmetyczki, fryzjera, stylisty, wizażysty, dietetyka; uczestniczyli w badaniach profilaktycznych oferowanych przez studentów Uniwersytetu Medycznego z Międzynarodowego Stowarzyszenia Studentów Medycyny IFMSA Oddział w Lublinie. Samodzielna Grupa Ratownicza Lublin zaprezentowała podstawowe zasady udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej. Centrum Onkologii Ziemi Lubelskiej im. św. Jana z Dukli prezentowało naukę samobadania piersi na fantomach oraz dystrybuowało informacje dotyczące profilaktyki nowotworów. Pomiar ciśnienia tętniczego we krwi, pomiar glikemii, masaż twarzy i dłoni, porady pielęgniarki to oferta jaką przygotowało Centrum Medyczne CURATE. Swoje punkty w ramach Miasteczka dla Seniorów miały także Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej, Centrum Interwencji Kryzysowej, Biuro ds. Osób Niepełnosprawnych, Lubelski Uniwersytet II Wieku, Uniwersytet III Wieku, Zespół Ośrodków Wsparcia w Lublinie, Polski Związek Emerytów, Rencistów i Inwalidów Oddział Okręgowy w Lublinie. Na tych stoiskach można było uzyskać informację dot. oferty działań na rzecz aktywizacji seniorów i różnych form pomocy. Podczas wydarzenia seniorzy korzystali też z oferty punktu informacyjnego Lubelskiego Oddziału Wojewódzkiego NFZ, w którym udzielane były informacje na temat bezpłatnych leków dla osób po 75 roku życia oraz leczenia uzdrowiskowego. Wśród wystawców Miasteczka dla Seniora była też Komenda Miejskiej Policji w Lublinie z informacjami dotyczącymi bezpieczeństwa osób starszych. Wydarzenie „Odczaruj Jesień Życia” uświetniły pokazy i występy artystyczne przygotowane przez zespół taneczny FLOW z Uniwersytetu III Wieku w Lublinie oraz zespół ALTUM. Wystąpiły także zespoły SŁAWINIACY i PASJONATTA. Dużą atrakcją był pokaz walca angielskiego w wykonaniu Formacji GAMZA oraz walca wiedeńskiego seniorów z Formacją GAMZA.

#### C.4.1.4. Utworzenie systemu rejestracji działań podejmowanych na rzecz seniorów przez poszczególne instytucje i organizacje

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki edukacyjne, sportowe</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	<p>- liczba rekordów w systemie rejestracji działań podejmowanych na rzecz seniorów</p> <p>W 2018 r. działanie nie zostało zrealizowane.</p>

Biuro – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej prowadzi zakładkę na stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin – Seniorzy. W Aktualnościach na bieżąco umieszczane były informacje nt. działań podejmowanych i zrealizowanych na rzecz seniorów przez poszczególne instytucje i organizacje.

#### C.4.1.5. Organizowanie konferencji, spotkań informacyjnych, akcji medialnych na temat podejmowanych działań w społecznościach lokalnych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki edukacyjne, sportowe</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	<p>- liczba konferencji, akcji medialnych nt. działań senioralnych podejmowanych</p>

	w społecznościach lokalnych - 10
--	----------------------------------

## C.4.2. Zwiększenie roli organizacji pozarządowych w realizacji usług świadczonych na rzecz osób starszych

C.4.2.1. Tworzenie dogodnego klimatu do zakładania i prowadzenia organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• Biuro - LCAO</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba organizacji pozarządowych działających na rzecz osób starszych - 80

C.4.2.2. Zlecenie organizacjom pozarządowym usług publicznych z zakresu pomocy społecznej w obszarze wsparcia osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• Urząd Miasta</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba zleconych usług publicznych z zakresu pomocy społecznej - 1

### C.4.3. Współpraca instytucji i organizacji w zakresie upowszechniania informacji o oferowanych usługach na rzecz osób starszych

#### C.4.3.1. Upowszechnianie informacji na temat podejmowanych działań prosenioralnych przez różne instytucje

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- wydarzenia senioralne, materiały reklamowe, kampanie promocyjne, ulotki, foldery

Biuro – Lubelskie Centrum Aktywności Obywatelskiej jest miejscem planowania, organizacji i koordynacji wielu działań i inicjatyw na rzecz seniorów a także upowszechniania informacji na temat podejmowanych działań prosenioralnych m.in. poprzez umieszczanie na stronie internetowej UML. W 2018 r. przy realizacji Lubelskich Dni Seniora (ok. 100 podmiotów) zamówiono plakaty oraz harmonogramy wydarzeń LDS. Przy Trybunale Koronnym działań punkt informacyjny dla seniorów. Wydrukowano ulotki informacyjne nt. Programu „Lublin Strefa 60+” obejmującego Lubelską Kartę Seniora i usługę Telewsparcia 60+. W czerwcu wydrukowany został Informator Lubelskiej Karty Seniora zawierający ofertę 155–ciu miejsc, które poprzez propozycje różnorodnych zniżek umożliwiają aktywne spędzanie czasu wolnego czy rozwijanie zainteresowań. Na terenie budynku Biura umieszczone są tablice informacyjne oraz ekspozytory na ulotki i foldery organizacji, instytucji, firm oferujących m.in. wieloaspektową aktywizację, rozwój osobisty oraz nabywanie nowych umiejętności.

MOPR zrealizował 5 działań na rzecz seniorów, przy realizacji których przygotowywane były zaproszenia i plakaty.

#### C.4.3.2. Opracowanie modelu międzyinstytucjonalnego przepływu informacji pomiędzy realizatorami usług

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• Urząd Miasta</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- wdrożenie modelu systemu informatycznego W 2018 r. działanie nie zostało zrealizowane.

#### C.4.3.3. Opracowanie systemu pozyskiwania i segregowania danych dotyczących sytuacji i potrzeb osób w wieku 60+

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• Urząd Miasta</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- wdrożenie systemu pozyskiwania i segregowania danych dot. sytuacji i potrzeb osób w wieku 60+ W 2018 r. działanie nie zostało zrealizowane.

C.4.3.4. Tworzenie tematycznych stron i portali internetowych dotyczących ofert aktywizujących dla osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• Urząd Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- tematyczne strony i portale internetowe dotyczące ofert aktywizujących dla osób starszych

Biuro - LCAO prowadzi zakładkę na stronie internetowej Urzędu Miasta Lublin – Seniorzy (Aktualności, Co, Gdzie, Kiedy). Umieszczane są tam wszystkie bieżące informacje oraz ogłoszenia dotyczące kultury, sportu i rozrywki.

C.4.3.5. Rozwój systemu zniżek w ramach Lubelskiej Karty Seniora i pozyskiwanie nowych partnerów do współpracy

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• Biuro - LCAO</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba porozumień z partnerami współpracującymi w ramach Lubelskiej Karty Seniora - 155

W 2018 r. liczba porozumień wzrosła o 20 w porównaniu do 2017 r.

C.4.3.6. Wspieranie partnerskich inicjatyw na rzecz osób w wieku 60+

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• Urząd Miasta</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	<p>- liczba wydarzeń i inicjatyw na rzecz osób w wieku 60+</p> <p>- liczba partnerów zewnętrznych</p> <p>W 2018 r. nie było prowadzonych statystyk w w/w zakresie.</p>

#### C.4.4. Organizacja inicjatyw promujących aktywność i pozytywny wizerunek seniorów w społeczeństwie

##### C.4.4.1. Promowanie pozytywnego wizerunku seniora w środowisku dzieci i młodzieży

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki edukacyjne, sportowe</li><li>• instytucje kultury</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba inicjatyw promujących pozytywny wizerunek seniora w środowisku dzieci i młodzieży - ok. 700

Placówki oświatowe organizowały różnorodne sytuacje edukacyjne, które ukazywały pozytywny wizerunek osób starszych, uczyły dzieci poprawnych zachowań wobec osób starszych, liczenia się z ich odczuciami i potrzebami oraz przestrzegania zasad i norm obowiązujących w kontaktach z dorosłymi – np. z babcią, dziadkiem, wyrażania współczucia i zrozumienia dla ich problemów, uczyły odczuwania empatii oraz chęci udzielania wsparcia osobom słabszym i potrzebującym pomocy, rozumienia roli i wiążących się z nią zadań jako członka rodziny – wnuczek - wnuczka.

##### C.4.4.2. Organizowanie kiermaszów, wystaw prac plastycznych i innych wytworzonych przez seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki edukacyjne, sportowe</li><li>• instytucje kultury</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba zorganizowanych kiermaszów, wystaw prac plastycznych promujących aktywność seniorów - 25

##### C.4.4.3. Umożliwienie prezentacji działalności artystycznej, twórczej i kulturalnej seniorów

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li><li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li><li>• placówki edukacyjne, sportowe</li><li>• instytucje kultury</li></ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba wydarzeń artystycznych - 206

##### C.4.4.4. Współpraca z mediami w zakresie działań podejmowanych na rzecz osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"><li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li><li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li><li>• organizacje pozarządowe</li></ul>
----------------------	--

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki edukacyjne, sportowe</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- objęcie opieką medialną wydarzeń, artykuły prasowe

Lubelskie media, zarówno prasa, radio jak i telewizja aktywnie włączyły się w działania realizowane na rzecz seniorów. Relacje z wydarzeń kulturalnych, sportowych i inicjatyw były na bieżąco zamieszczane na łamach prasy oraz pozytywnie komentowane w telewizyjnych programach informacyjnych.

#### C.4.4.5. Organizacja konferencji, spotkań i innych wydarzeń prezentujących i promujących aktywność osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki edukacyjne, sportowe</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba konferencji, spotkań i innych wydarzeń prezentujących i promujących aktywność osób starszych – ok. 100

#### C.4.4.6. Prezentacja dobrych praktyk w dziedzinie aktywności osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki edukacyjne, sportowe</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba wydarzeń promujących tworzenie przyjaznej przestrzeni dla seniorów - 700

#### C.4.4.7. Opracowywanie i prowadzenie kampanii medialnych i akcji społecznych promujących wolontariat osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki edukacyjne, sportowe</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba kampanii medialnych i akcji społecznych promujących wolontariat osób starszych

C.4.4.8. Działania promocyjne tj. wydawanie publikacji, filmów, audycji itp. promujących aktywność i dobry wizerunek osób starszych

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki edukacyjne, sportowe</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- liczba działań promocyjnych w formie publikacji, filmów, audycji itp. promujących aktywność i dobry wizerunek osób starszych – ok.150

C.4.4.9. Działania na rzecz promowania pozytywnego wizerunku osoby starszej – realizacja kampanii informacyjnych i społecznych poprawiających wizerunek osób starszych i poruszających istotne kwestie społeczne związane ze starością

<b>Realizatorzy:</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Zespół Ośrodków Wsparcia</li> <li>• Miejski Ośrodek Pomocy Rodzinie</li> <li>• organizacje pozarządowe</li> <li>• jednostki organizacyjne Urzędu Miasta</li> <li>• placówki edukacyjne, sportowe</li> <li>• instytucje kultury</li> </ul>
<b>Wskaźniki:</b>	- zrealizowane działania na rzecz promowania pozytywnego wizerunku osoby starszej

W 2018 r. Biuro – LCAO zrealizowało 6 działań na rzecz promowania pozytywnego wizerunku osoby starszej. Obok Programu „Lublin Strefa 60+” wspierającego i wzmacniającego aktywność społeczną seniorów, a także poprawiającego jakość życia tej grupy społecznej, zrealizowano działania np. Lubelskie Dni Seniora, konkurs „Miejsce Przyjazne Seniorom” czy Tydzień Dialogu Międzypokoleniowego, które udowadniają, że seniorzy zaczynają być postrzegani jako osoby pełne życia, optymistycznie nastawione do świata, zadbane i ambitne, zdolne do rozwoju i samorealizacji.

W drugiej połowie 2018 roku w ramach współpracy Biura – LCAO z Kurierem Lubelskim zostały wydane dwie bezpłatne gazetki dla seniorów: "Lubelski Senior" i "Miejsca Przyjazne Seniorom" zawierające informacje o ofertach, możliwościach oraz potencjale podmiotów działających na rzecz osób starszych, jak również źródeł wsparcia i pomocy oferowanej przez samorząd Miasta Lublin. Dodatkowo, zostały zaprezentowane podmioty, które uczestniczyły w Konkursie "Miejsce Przyjazne Seniorom" wyróżniające się otwartością i godnym traktowaniem osób starszych.